

pen

VESTNIKOV
MESEČNIK,
četrtek,
24. november
2005,
129. številka

... prvoga
škofa
želén!

A close-up portrait of Dr. Ivan Janez Štuhec, a man with a beard and mustache, wearing a brown flat cap and a dark jacket. He is smiling slightly and looking towards the camera.

**Dr. Ivan
Janez Štuhec**

teolog iz Male Nedelje

Natalija Juhnov

Zgodba
z naslovnice
str. 16

Čeprav se nam ni zdelo, da bo tako hitro, se že pripravljamo na zadnji Pen –
ko preberete tega, ga boste v tem letu deležni le še 29. decembra!

ŽOGOBRC I

Direktor
v oblakihNafta-ta-
ta-ta!!!

Trenutno je »in« lendavski in ne soboški nogomet. Tudi zato, ker so nogometaši Nafta več kot uspešno nadomestili propadlo Muro kot edini predstavnik Regije v najvišjem kakovostnem razredu slovenskega žogobrcar. »Naftaši« so še vedno na zavirljivem tretjem mestu, česar še sami niso pričakovali. Verjetno tudi ne njihov tehnični direktor IGOR MAGDIČ. Ta podobno kot vsi Lendavčani komaj čaka, da gradbinci končajo z deli in bo Nafta lahko končno zares zaigrala doma, v Lendavi. Če ne prej, pa spomladi ...

Frbo

ŽOGOBRC II

Triperesna
deteljica za
luknjanje mrež

Kelko ste pa té golof dali?

In če je že govor o lendavskem nabijanju žoge – pentutarju so se pred objektiv postavili trije, ki so bili nekoč strah in trepet za nasprotnikove vratarje. Na levi je najstarejši slovenski registrirani igralec (aktiven je še pri 65 letih) JOŽE PAL, v sredini ZVONKO NAĐ, na desni pa JANEZ BANUTAI. Le kako bi bilo nasprotnike strah, če bi bili v isti generaciji in bi igrali skupaj ...

frbo

ŽOGOBRC III

Lulanje kot kolek-
tivna sprostitev

Nogomet postaja pravcata znanost in trenerji si vsak dan izmišljajo nove trike, kako biti korak pred nasprotnikom. Za izviren prijem so se tako odločili pri nogometnem klubu ŽITKOVCII (II. MNL Lendava). Ugotovili so namreč, da se fantom pred vsako tekmo dodobra napnejo mehurji. Tako so imeli vsaj trije do štirje težave, saj so morali kar med tekmo z igrišča, da bi opravili malo potrebo. To je seveda motilo njihovo koncentracijo pa še sodnika so morali prelisičiti, da je opravičil njihov izostanek. Zato se poslej pred vsako tekmo skupaj polulajo. Pentute poročajo, da so odtlej na igrišču kot eden – osredotočeni na žogo, brez nepotrebnega razmišljanja o fizioloških potrebah. Skupno lulanje se že pozna pri izidih, ki so bili prej povprečni, zdaj pa so vrhunski.

frbo

Januarja bo ROZALIJA BOGDAN dopolnila 104. leta – rodila se je v danes slovenski občini KOBILJE in se poročila v DOBROVNIK, kjer so večinoma Ma-

Sobivanje

104 leta
modrosti

džari. A to jo še najmanj moti – politika je ne zanima, še vedno pa rada zapoje, in to v obeh jezikih.

Tudi v »vojni za praznike« ima preprosto sporočilo: »Praznujme svoje, spoštujme druge ...« Sicer pa še vedno prebira časopise in v skladu s svojim poslanstvom sta pravšnja za prebiranje tako Vestnik kot Nepujsag!

frbo

Tou je jó,
Rozika!

(Ne)mučenje

Moral je poklekniti

Hitro, hitro ..., ka me
že kolena bolijo!

Čeprav je martinovo že minilo, so v Društvu upokojencev Črenšovci poskrbeli, da so lahko prišli njihovi člani in članice na svoj račun. Povabili so jih v znano črenšovsko gostišče Jaklin, kjer se je odvijal zanimiv program. Seveda ni šlo tudi brez krsta mošta v

vino. In zgodilo se je, kar je le malokdo pričakoval. Šef Milan je ubogljivo pokleknil! Po nepreverjenih podatkih tega ni storil že od otroških let, ko je moral klečati, če ni bil priden.

Jog, foto: Jol

Vej vas pa naj nej sran!

Altruizem

Stric Vinci za Vaneka

Zoran in Robi etno šefa

Folk ne rola

Značilno je, da se ZAMURJENCI (na Murskem valu so njihove satirične domislice vsak petek oziroma nedeljo) družijo tako službeno kot zasebno. Nedavno Pentute na sejmu sicer niso izsledile najbolj markantne osebnosti, VANEKA iz MALIH BAKOVCEV, smo pa zato »šklojenili« njegovega strica VINCIJA, ki na navihanega Vaneka ni pozabil in mu je kupil nekaj sladkih dobrot.

Zabar

Rajši njemi küjpin, ka me na radiji nede špoto!

Preiskava ali lustracija?

Če je res le pol, je grozno

Tik pred sklepom pentutarske redakcije smo zvedeli, da se soboška policija zanima za enega najuspešnejših stradalnikov, ki je pred kratkim uspešno spravil pod streho en koncert Zaigrajmo in zapojmo po domače, GEZO ARKAŠA (plašč po pazduho).

Policiste na čelu z ALEKSANDROM JEVŠKOM (leva rova ob bradi) menda zanima Gezova politična preteklost in je bolj sedanost. Če ni neoporečen in je morebiti na nepravi strani, če torej ni naš, se mu lahko zgodi lustracija ali bolje »jankovičacija«.

V tem primeru se bo moral prostovoljno in sporazumno umakniti kot show master. O razpletu (ali nadaljnjem zapletu) afere bomo v Pentutah še poročali – če ne, bomo lustrirani ...

Ovša

Ti veš, kaj je lustracija?

E, ja, zdrávdže pa pejneze!

Dileme

Osamosvojeni ali samosvoji?

Še pomnite, gospodje?

Regija je dala veliko pomembnih mož, ki so pomagali pri osamosvajanju Slovenije. Med njimi sta danes prvi mož slovenskih policistov v Lendavi, veteran ZTOK TRČEK (modra uniforma), in LADISLAV LIPIČ, načelnik generalštaba

Slovenske vojske. Obujanje spominov, kot ga je ovekovečil pentutarski fotograf, je gotovo prijetna reč. Posebej, ker želijo nekateri s pomočjo izkrivljenega zgodovinskega spomina skovati kratkoročno politično korist.

tekal

Hopsasa, tidrajsasa!

Pomurje je dežela z bogatim ljudskim izročilom. Ohranjeno je po zaslugi številnih amaterskih skupin, ki delujejo z železno voljo in ljubeznijo do domače zemlje in besede. Na ta način prenašajo etnološke dragocenosti na naslednje, mlajše rodove. Tokrat objavljamo fotografijo dveh gospodov, brez katerih ne bi bilo sicer uspešnih folkloristov iz TEŠANOVEC – ZORAN (levo) in ROBI sedita trdno na dveh stolih, a ne vsak na dveh, pač pa vsak na svojem. Torej se jima ne more primeriti nič nepredvidljivega!

Ovša

Kadrovskotutarski vrtiljak

Borut namesto Zorana, Jožko namesto Boruta?

Prideš?

Ja, če ti odideš!

Kaj vse se bo v vesoljni Sloveniji še zgodilo? Mislimo seveda na številni kadrovske rošade, ki smo jim priča v zadnjih tednih in mesecih. Najodmevnejša, zamenjava Mercatorjevega big bossa ZORANA JANKOVIČA (ga ni na sliki), naj bi bila povezana tudi z našo pokrajino. Viri namreč trdijo, da ga bo morda nasledil nihče drug kot sedanji general soboške MURE, BORUT MEH (brez očal). Pentute tuto tut razvijajo naprej: vse skupaj je namreč možno ob predpostavki, da namesto Meha pride vodit šivilje doslej prvi mož SLO gospodarske zbornice JOŽKO ČUK (s sivimi brki), ki menda na sedanjem mestu ni vsem pogodu.

Tekal

Prvič je na koncert prišel sam predsednik države. Ljudem je zaprlo sapo, ko je odprl usta. Bilo je, kot da pred njimi res stoji in govori sam Janez Drnovšek. Bil pa je Marjan Šarec, odličen imitator iz ekipe Saša Hribarja.

FOTO

Nataša J.

Irma B.

Zaigramo in zapojmo po domače, sedemnajstič v športni dvorani soboške tretje osnovne šole, s predstavitvijo izvajalcev z vrha slovenske in delno tudi hrvaške zabavne scene, zato tudi – kot vsa prejšnja leta – odličen odziv publike. Gostitelju Gezi Farkašu, voditelju četrtkove večerne oddaje Geza se zeza na Murskem valu, se je izšlo vse po načrtih, razen več prepotene garderobe, kot je predvidel, in razen nekaj deset jeznih obiskovalcev, za katere v dvorani žal ni bilo več prostora. Po odmevnosti letošnjega koncerta sodeč osemnajsti zagotovo bo, za jubilejnega dvajsetega pa bo morda v Soboti že tudi nova, velika in sodobna prireditvena dvorana in nihče več ne bo ostal pred vrati ...

Med zvezdami večera je bila Ana-Liza. Slovenci jo poznamo z malih ekranov, takole v živo pa jo je večina obiskovalcev videla prvič. Gledališka igralka Nataša Riljan Tič je kot Ana-Liza tudi v živo navdušila in požela buren aplavz. Stari štos, ki jih vsi poznamo, v njeni izjemni interpretaciji zvenijo sveže in zabavneje. Upala si je stegniti jezik – brez dlake – in uspela.

Kdor poje in se smeje, zlo ne misli

Stane Vidmar vse svoje pesmi odpoje s čustvenim nabojem. In še eno strast ima. Je ribič, ki se lahko pohvali, da je trnek namakal na vseh kontinentih.

Saša Lendero, nežna, ljubka in romantična kot vedno. Zame dan, zate noč ... lahko tudi luna za oba. Pričjubljena tudi na Hrvaškem.

Dražen Zečić je imel v dvorani strastne oboževalke. Kar završalo je, ko je stopil na oder. Njegova bliskovita kariera ima korenine prav v naši pokrajini.

Karma, skupina, ki je nastala v Kopru, največ pa prepeva v hrvaščini. V Murski Soboti so povzročili »zemljotres«, sicer pa se z njimi trda trese tudi češka, slovaška in poljska publika.

Atomik Harmonik: Špelca in Špela (katera je katera, nismo uspeli ugotoviti) pa vodja ansambla Jani in frajtonar, ki mu je to postalo ime, zato bi ga pravzaprav morali napisati z veliko začetnico.

Werner in Brigita Šuler – novi duet na slovenski glasbeni sceni. Werner pa že snuje koncert, s katerim se bo februarja po enoletnem premoru znova podal po Sloveniji ...

Halgato je letos zmagal na Veseli jeseni in publiki se niso hoteli zameriti, zato so zapeli prav zmagovalno pesem. V teh dneh bodo publiko razveselili z novim cedejem.

Brez Lange nikakor ne gre. Tokrat so se okrepili s klarinetistom Boštjanom, novejšega datuma pa je tudi harmonikar – še en Boštjan. Svejt pa ide k vrati – večkrat jo zaigrajo, bolje jim gre.

Ptujskih 5 v najnovejši izvedbi – med drugim z novo pevko s harmoniko v rokah. 15. decembra imajo v Gorišnici jubilejni koncert ob 20. obletnici uspešnega delovanja.

Brendi s Špelama iz Atomic Harmonik. To je bilo za odrom, na odru pa solo in skupaj z ansamblom Vandrovci. Je v polni kondiciji, le trebušček mu je malo izstopil

Davor Bornej je imel na poti v Mursko Soboto nesrečo in na srečo se je končalo samo z nekaj zmečkanimi pločvini. Odpel je zadnji in navdušil. Na poti ...

netku je v družbi tehnične ekipe Murskega vala v saskov. Feri in Drago, ki je v sodelovanju s tonskim mojstrom Martinom odlično izvedla režijo in prenos prireditve. Ker nam je za fotografije vseh nastopajočih zmanjkalo prostora, naj jih vsaj omenimo in se jim v imenu poslušalcev v dvorani in doma pri radijskih sprejemnikih zahvalimo za lepe trenutke: Šou bend klobuk, Matko Jelavič, Jozo Karizma, ansambel Mikola in Halikanum.

Jesen nam je nasula na stojnice ter položila na mize in krožnike bogate plodove svoje naravne ponudbe. Ameriške samopostrežne trgovine imajo – prav tako kot v Evropi – poseben prostor, kjer ponujajo in prodajajo domače in uvoženo sadje, zelenjavo.

Sadje, zelenjava in kamela

S prijateljem sva zašla med stojnice, kajti zanimivo si je ogledovati piramide zloženih jabolk in vsakovrstnega drugega sadja. Jabolka so tukaj polirana, svetijo se kot ogledala. Toda ko ugrizneš vanje, je tako, kot bi naredil požirek vode: izjemno vodene so. In prijatelj, ki je bil z mano, me je opozoril, da je ena tretjina svežega jabolka sestavljena iz – vode. Razumljivo: zato tudi plavajo na površini vode. Limon je več vrst. Zapisi o prvih limonah so že iz časa 2400 let pred Kristusom, vendar so bile popolnoma neužitne. Zaradi limon so britanske mornarje, ki so potovali pred sto in več leti v kolonije, klicali »limey«. Na veliko so jih jedli, da bi preprečili skorbut, ki ga dobijo mornarji zaradi pomanjkanja vitamina C. Malokdo ve, da limona vsebuje več sladkorja kot jagoda. Breskev v Ameriki je več vrst, delijo pa se v glavnem na dlakave in obrbite ter na bele in rdeče. Posebna vrsta breskev rase

na Kitajskem. Ima popolnoma ploščato obliko, videti pa je kot ploščica na hokey. Banane, pri nas smo jih uvozili šele po Titovih polovanjih v neuvrščene afriške in druge države, pravično veljajo za najbolj priljubljen sadež. Prodajajo na kilograme in jih naberejo okoli sedemdeset ton. Čeprav je rastlina banana deti kot steblo, je bistvu – trava. Nekateri primerki lahko zrastejo do višine šest metrov. V tropskih krajih rase več vrst, najbolj znana je rumena banana. Obcutljive so, hitro gnijejo, in če jih želimo ohraniti za dalje časa, jih lahko zamrznemo. V glavnem jih jemo sveže, nekateri jih uporabljajo naravno »fast food«, toda druge so tudi v sladica (banana split) in sadnih solatah.

Če gremo po sledi bananam dodamo jagode. Pravi so jih kultivirali Rimani, uporabljali pa so jih v medicini. Jagode so nizkokalorično sadje z vitaminom C in antioksidanti. Najbolje jih je hraniti pri temperaturi pod 10 stopinj. Če je temperatura prenizka, izgubijo barvo in okus. Njihov rok trajanja je pet dni. V Belgiji imajo celo poseben posevni jagodam.

Kivi je kitajski sadež in ima kitajsko ime yang tao. Na Novi Zelandiji, kjer danes na veliko gojijo ta sadež, so ga poimenovali po majhni ptici. Kivi ima več vitamina C kot pomaranča, s kalijem pa je bogatejši celo od banan. Rumeni kivi so prinesli v Evropo šele ob koncu devetnajstega stoletja, gojijo pa ga predvsem v Angliji in Grčiji, precej uspešno pa raste tudi v dolini Neretve.

Mango je eksotični sadež in uspeva samo v krajih s toplo klimo. Zanj trdijo, da je »kralj sadežev«. Tri četrtine svetovne proizvodnje zraste v Aziji, Indija pa je glavni izvoznik. Stara zgodba pravi, da je Buda osebno zasadil prvi mangov gaj, da bi se v njegovi senci lahko spočil. Od takrat so njegovi cvetovi in plodovi del neke budistične ceremonije. Mangovo steblo doseže višino trideset metrov in sodi v isto družino rastlin kot strupeni bršljan.

Če je mango »kralj sadežev«, potem je ananas sadje rajskega okusa. Največ ga vzgajajo v Mehiki, na Filipinih, Portoriku in Havajih. Je odličen, osvežujoč dodatek k vsakemu obroku, posebno v poletnih dneh. Zreli ananas je trd in ima oster vonj. Prijatelj, ki mi je razlagal o vrednosti in kakovosti sadja, je skušal odtrgati ananasov list: veš, če je mehak in se z lahkoto odtrga, pomeni, da je sadež zrel. Ko sem ga kupil in čakal, da postanejo listi

mehki, je minilo več kot deset dni. Potem sem ga s posebnim orodjem izdolbel, navrtal, da so nastali znani kolobarji, ter si jih privoščil. Najpreprosteje pa je, če kupite konzervo z ananasom.

Največjo količino pomaranč in grenivk na svetu pridelava Brazilija. V njih je največ vlaknen, koristnih, zdravih za prebavo. Na trgu je več vrst pomaranč pa tudi grenivk. Dobri so sokovi, posebno v vročih kalifornijskih dneh. Tu je namreč tudi ob koncu novembra do 29 stopinj, medtem ko ponoči pade temperatura na deset stopinj – prava puščavska, savanska klima.

Ko sem prvič prišel v Kalifornijo – bilo je pred osemnajstimi leti – sem si kupil sok papaje in ga pil v velikih količinah. In čim več sem ga pil, bolj mi je bilo slabo. Sem ga pač pozabil razredčiti. Kasneje sem izvedel, da je papajino steblo lahko moškega ali ženskega roda pa tudi dvo-
spolno. A samo

ženska in dvospolna stebila dajejo sadeže. In moj prijatelj je dodal – ko sva prišla do češenj – da na povprečnem češnjem steblo dozori okrog sedem tisoč češenj. Da je na ameriškem trgu več deset vrst krompirja, da je najmanj voden tisti, ki je z Utaha, da bo krompir prvi sadež, ki naj bi ga vzgajali ali zasadili v vesolju. Potem me je prijatelj opozoril, da Američani za svoj državni praznik Thanksgiving obvezno večerjajo navadnega ali nadevanega purana. Vprašal sem ga, kaj je največja poslastica na svetu. Odgovoril mi je: pečena kamela. Kamelo se napolni s polnjeno ovco, ta je napolnjena s piščanci, ti so napolnjeni z ribami, ribe pa z jajci. Potem to ogromno pečenko obložijo z vsemi sadeži, ki smo jih našli. Njam njam. In če vas bo pot zanesla na Škotsko, ne pozabiti okusiti njihove specialitete haggis. Pripravljajo jo iz ovčjega srca, jetric, pljuč in črev, kar vse skuhamo v živalskem želodcu. K temu dodajo sol, poper, češnje in zobno moko. V nekaterih boljših hollywoodskih restavracijah pa se jedo polži. Pravijo, da Francozi pojedjo letno okrog 500 milijonov polžev. Mnogi so nabrani tudi v Sloveniji. Pa dober tek pred prazniki, ki nas čakajo!

RAZMIŠLJANJE

Dušan Radič

Šala je kratka zgodba, povedana ali napisana z namenom, da pri poslušalcu oziroma bralcu izzove smeh. O tem, zakaj sploh se šalam smejemo, so bile narejene prave znanstvene študije. V naših možganih imamo o vsem, kar vemo, narejene neke vzorce. Prav na tem temelji večina šal. Ko šalo poslušamo in se ta konča s porušitvijo pričakovanega vedenjskega vzorca, se v možganih naredi nova povezava. Rezultat je smeh. S tem si seveda lahko razložimo tudi dejstvo, da nam je šala smešna samo prvič, ko jo slišimo. V možganih je vzorec že prisoten in posledično se že slišani šali ne bomo smejali.

Zakaj si ljudje pripovedujejo šale?

Ne išče se

Smeh kot reakcija na šalo je zelo zdrav, sprostitelj, sprostijo se trebušne mišice, možgani pa začnejo izločati v krvni obtok hormon endorfin, ki pri človeku povzroča občutke ugodja. Po raziskavah je smeh najboljša zdravilo proti infarktu, če se vsak dan vsaj enkrat od srca nasmejemo. Več se smejete, boljše se boste počutili.

Kdaj in kako so nastale prve šale, je zelo težko ugotoviti. Dejstvo pa je, da so šale povsod po svetu bolj ali manj enake. Menda je vseh šal na svetu samo dvesto. Vse drugo so le razne izpeljanke. Iz lastnih izkušenj vem, da pri nas najbolj »palijo« šale, povedane v različnih jezikih naših nekdanjih bratskih republik. Največjo veljavo imata Mujo in Haso. Z vedno prisotnim stereotipom o »glupih Bosancih«. Seveda imajo tudi Bosanci šale o »škrtem Janezu in nenasitni Slovenki Mojci«. Da o pregovorni lenobi Črnogorcev ne bom izgubljal besed. Za šale na splošno velja, da so zelo težko ali pa sploh neprevedljive. Tudi najboljša šala o Bosancih, povedana na primer v angleščini, pri poslušalcu ne naleti na noben odziv. Normalno, saj ne pozna kulture naroda. Ločimo tudi tipičen britanski humor, nemški nehumor, ameriški humor na »prvo žogo«, Nizozemci se najbolj smejejo vulgarnim šalam itd.

In zakaj si ljudje pripovedujejo šale?

Gospod Evgen Jurič pravi: »Šalo človek najlažje pove resnico, ki je čisto žalostna, obrnjena na smešno plat pa veliko bolj sprejemljiva in prebavljiva.«

Ljudje si šale pripovedujejo najraje v prijetni družbi, kozarčku in še čem. Tisti, ki šalo pove, v trenutku postane središče dogajanja. Vsi utihnejo in ga poslušajo. To je gotovo eden od namenov pripovedovanja šal. Ste že bili v družbi, kjer je nekdo povedal sicer slabo šalo, pa ste se vendarle smejali? Da se mu ne bi slučajno zamerili. Ali, še huje, se niste smejali, ker njegove šale niste razumeli. Ste ob prijetni mladenki nenadoma začutili potrebo, da poveste šalo o neverjetni velikosti moškega orodja. S tem ste v njenih očeh postali vulgarni. Šale s poudarjeno seksualno noto se pripovedujejo v moških družbah. Ženske imajo raje šale, v kateri doseže svoj namen igra besed.

Leta 2002 je bilo celo svetovno prvenstvo, kjer so na koncu razglasili naj šalo vseh časov. Prispelo je več kot 40.000 šal. »And the winner is«: Dva lovca s puškami hodita po gozdu. Nenadoma eden pade na tla kot pokosen. Prijatelj ga potipa. Ne zazna dihanja, oči so na široko odprte. Močno živčen vzame iz žepa mobilni telefon in pokliče reševalno službo. Operater ga skuša pomiriti: »Pomirite se. Lahko pomagam. Najprej preverite, ali je vaš prijatelj res mrtev!« Tišina. Čez nekaj trenutkov se zasliši strel. »Pa zdaj?« Spet smo pri stereotipu, tokrat o neumnih lovcih.

Avtor zmagovalne šale, psihater iz angleškega Manchestra, je komisiji razložil: »Veseli me, če se ljudje tej šali nasmejejo, saj jim pove, da je poleg njih še vedno kdo, ki je neumnejši od njih.«

Smejte se šalam, ki jih slišite, in dobre povedjte naprej, kajti na svetu bo resnično lepo šele takrat, ko bodo ljudem tekla solza po licih samo, če se bodo do solz nasmejali.

MADE IN USA

Branko Šomen

Nekako je postal del pokrajine in ljudje ga srečujejo. V teh dneh ga bomo morda srečali kot Miklavža na soboškem Miklavževem sejmu, pred dnevi smo ga lahko videli ob krščenju mošta ali slišali po radiu, morda pa je sodeloval še na kakšni prireditvi. V zadnjem času je v društvu vinogradnikov manj aktiven, a njegovih zaslug, da v Ivanovcih stoji vinogradniški dom, ne more nihče zanikati. Tokrat sva se v pogovoru vrnila v preteklost, morda pa se bo kdaj našla priložnost, da bo tekla beseda o aktualnih zadevah.

Honeste vivere ...

Lahko bi rekli, da si je Jani Žilavec izbral dokaj zahtevno in naporno življenjsko vodilo. Očitno mu veliko pomeni, saj je izrecno omenil, naj ga na koncu teksta zapišemo. Da tega ne bi pozabili, smo njegov moto, pravzaprav začetek mota, postavili na začetek besedila, pravzaprav v naslov. Kaj pomenijo te latinske besede, pa bomo vseeno zvedeli na koncu pogovora.

Poglejva za začetek malo, bolj na kratko in jedrnat, v tvojo zgodovino in osebno izkaznico.

Babica po materini strani je bila iz Renkovec, torej »Markojca«, babica po očetovi strani pa iz Sebeborec, torej Goričanka. Oba dedka in oba starša pa so bili iz Noršincev, torej Ravenci. Tako sem kombinacija vseh prekmurskih območij, torej čistokrvni Prekmurec. Rodil sem se v Noršincih pri Murski Soboti, od leta 1970, ko sem se poročil, pa živim v M. Soboti. Tako se imam za Noršince in Murskosobočana.

V Noršincih si rasel in rasel in naenkrat postal ministrant.

To so bili lepi časi. Ministriral sem pokojnemu gospodu župniku Andreju Berdeni, katerega sem zelo cenil. Večkrat mi je naročil, da naj mu izrezujem hostije. Ker smo

obrezke lahko pojedli, sem iz ene plošče spravil čedalje manj hostij. Takrat pa je župnik rekel, da si jih bo kar sam rezal, ker smo mi preveč zapravljeni z materialom.

Potem so te prvič posadili v avto.

To je bilo v prvem razredu osnovne šole, leta 1951, ko sva okrog novega leta z očetom šla v porodnišnico v Murski Soboti po sestrico Mariško. Mamo je v bolnico odpeljal s konji sosed, Erjavcov svak, domov pa smo se peljali s taksijem. Mislim, da nas je peljal taksist Paučić.

Bil ste prva povojna gimnazijska generacija, ki je imela maturanjski ples. To je bilo leta 1963. Igral vam je ansambel Mojmirja Sepeta, pela sta pa Barbara Jarc in Nino Robič. Nasploh so dijaška leta lepa in največ spominov na mladost je iz tistih časov.

Da, to so bili lepi časi. Zgodbe – ena lepša od druge. Dobro se spominjam izleta na grad Štatenberg. Mislim, da je bilo v tretjem razredu nižje gimnazije. Malice smo seveda nesli s seboj. Na vlaku je zavládala lakota in vsi (bil sem v kupeju, kjer so bili sami

Sobočani) so si iz nahrbtnikov jemali sendviče. Meni je pa bilo nerodno, ker sem imel s sabo domačo hrano in je nisem upal vzeti v roke. Čez nekaj časa so sopotniki segali že po drugem sendviču, jaz pa spet nič. Takrat pa me je vprašala sošolka Muca, ali nisem lačen. Odgovoril sem, da ne. Ni mogla verjeti, da ne bi bil lačen. »Če nimaš nič s sabo, ti dam jaz svoj sendvič,« mi je rekla. Jaz pa: »Saj imam tudi jaz nekaj za jesti.« »Kaj?« je bila radovedna. Rekel sem, da domač kruh s šunko. »Joj, kako bi jaz to jedla, kar slina se mi cedi.« Predlagal sem, da zamenjava, in ona je z veseljem sprejela. Pa sva bila oba zadovoljna. Ona, ker je jedla domač kruh s šunko, jaz pa ponosen, ker sem končno imel sendvič z žemljo in s posebno salamo.

Študent naj bo!

Spomini na rojstne Noršince so lepi, eni najlepših. Tam sem spoznal in vzljubil trdo delo. Mislim, da sem se naučil biti skromen, in rad sem komuniciral z ljudmi. Kmečko delo mi je zraslo k srcu, zato sem v gimnaziji razmišljal celo o študiju agronomije. Za pravo sem se odločil potem, ko sem opustil misel na igralsko akademijo, za katero sem navdušil tudi sošolca, sedanjega igralca Evgena Carja, in to tik pred maturo. Ker smo z vaščani veliko debatirali, mi je neki možakar na dilemo, da oklevam med agronomijo in pravom, dejal: »Idi ti študirat pravo. Ti boš dober pravnik, ka se rad štuškaš.«

Študent v Ljubljani. Verjetno ti tam ni bil dolgčas?

Kje pa! Ves čas sem bil aktiven v Klubu prekmurskih študentov, en mandat sem bil tudi njegov predsednik. To so bili časi, ko smo upali, da se lahko borimo za svoj boljši položaj in da obdržimo stik s Prekmurjem, z družbenopolitičnimi in delovnimi organizacijami, saj smo načrtovali, da se bomo po študiju vrnil domov. Večina se nas je vrnila, nekaj jih je ostalo v Ljubljani, nekaj pa se jih je zaposlilo v drugih krajih. Je pa bilo delo v Klubu tudi druženje. Po organiziranosti smo Prekmurci v tistih časih kar izstopali. Prireditvev Buja repa pozna skoraj vsak Slovenec, študent pa zanesljivo vsak. Pripravljali smo jo s posebno zavzetostjo in bila je dobro obiskana. Ob tej priložnosti smo tri ali štiri leta pripravljali tudi opere v prekmurščini, za katera sem pisal libreta na znane melodije. Najbolj odmevna je bila opera »Odana sneja« (prodana nevesta), za katero si upam trditi, da bi jo, če bi se danes, po štiridesetih letih, protagonisti uspeli zbrati, odpeli brez večje napake.

Brucovanja pa so bila, za spremembo od Buje repe, ki je bila zmeraj v Ljubljani, v Prekmurju. Ob tej priložnosti smo zmeraj pripravili neke vrste kabaret in izdali satirično-humoristični list Bruc, glasilo brucev in starih bajt. V času predsednikovanja Klubu sem bil odgovorni, sicer pa ves čas študija glavni urednik tega glasila. S prispevki pa nas je sodelovalo precej študentov.

Pa sva že pri službi.

Moja prva zaposlitev je bila v nekdanji Službi družbenega knjigovodstva v Ljubljani, vendar sem se hitro vrnil v Soboti. Najodločilnejši razlog vrnitve iz Ljubljane je bilo stanovanje, ki mi ga je zagotovil novi delodajalec, to je bila Občina Murska Soboti. Nato sem delal v KIK Pomurki, v Mesni industriji, od leta 1977 delam na Ministrstvu za okolje in prostor, izpostava Murska Soboti.

Jani Žilavec

Ampak vem, da si še nedolgo od tega študiral.

Moje delovno mesto je zahtevalo visokošolsko izobrazbo, zato sem moral zdaj, precej pozno, študirati ob delu. Seveda je bilo tudi to zanimivo. Že na prvem predavanju v Mariboru. Ker sem bil med izrednimi študenti eden starejših, če ne najstarejši, sem po stari navadi prišel na predavanje v obleki in s kravato. Ko sem šel po hodniku, so vsi stekli v predavalnico, misleč, da gre profesor. Ko sem se usedel nekje v sredini predavalnice, so vsi z začudenjem zrlji vame. Šele ko je prišel »pravi« profesor, so videli, da so se krepko ušeli. No, moral sem se precej potruditi, da sem nekaj let pred »penzijo« postal univerzitetni diplomirani pravnik.

Družina: soproga Erika ter sinova Gorazd in Jaka.

Najprej se je rodil Gorazd. Tiste dni, ko se je narodil, sem šel v gostilno Klemenčič, in ker sem videl, da sta pri točilni mizi samo dva možakarja, trije pa so sedeli za mizo, sem ponosno zavpil: »Dobil sem sina, daj, kar pije oštarija!« Vsi z gostincem vred smo pili špricerje, a ko sem plačeval, se mi je račun vseeno zdel prevelik, zato sem vprašal, kaj

Mali Janek Z mamico

vse mi je zaračunal. Gostinec Pišta pa pravi: »Sedem špricerjev za nas tu, ena naša stranka pa sedi v kuhinji in pije radensko.« Da bi »popravlil vtis«, sem rudo ponovil.

Gorazd je poklicni igralec. Praviš, da je kar dober. Mora imeti nekaj tvojega ...

Gorazd pri vsakem intervjuju pravi, da je dobil prvi stik z gledališčem, ko je z mamo prišel na vajo, utrdil pa ga je, ko sva skupaj igrala v eni od dveh predstav. Spominjam se, ko smo v Puconcih gostovali s predstavo Mačja igra in je kot petletni deček z mamo sedel v prvi vrsti. Tam sem igral upokojenega opernega pevca, ki osvaja neko gospo (Zinka Farič). Ko sem na odru šel od nje, je Gorazd zavpil iz dvorane: »Očka, 'kranšćak' si pozabo pri teti!« Vsa dvorana se je glasno zasmejala. Ena gospa je celo pripomnila, da bo ta mali mogoče kdaj tudi igralec. Končno se vsa družina ukvarja s kulturo. Mlajši sin Jaka občasno igra kot amater, Erika pa poje v pevskem zboru medicinskih sester.

Nekoč si povedal, da si bil vedno enak in si delal, ne glede na politični sistem. Torej si se vseeno ukvarjal s politiko.

S tem sem mislil na dobrotnike, ki sem jih upodabljal ves čas ob različnih prireditvah, pa naj so bili to »farar«, škof, Miklavž, Božiček, Dedek mrz in morda še kdo.

Ker imam otroke zelo rad, se zlasti z zadnjimi tremi rad poistovetim. Otroci so dobri, pristrčni, hvaležni, zato je z njimi lepo delati. Pokvari jih, pa ne vseh, šele družba.

In praviš, bliža se čas, ko boš nehal delati.

Delovno pot bom dokončal takrat, ko mi bodo pojenjale moči. Delo na Ministrstvu bom, če mi bog da zdravje, končal prihodnje leto. Od dneva izida tega Pena do mojega zadnjega dopusta je še natanko 176 delovnih dni. Po dvomesečnem dopustu pa bom spočit šel v pokoj, ko se bo začelo zadnje obdobje mojega življenja. Želim si samo zdravja.

Vidiš, pa bi res skoraj oba pozabila. Kdo že gre tista latinska reč?

Tako je zapisano v Rimskem pravu: Honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere, kar pomeni: pošteno živeti, nikogar ne žaliti, vsakomur dati svoje

Joseph Maria R.

Nataša Juhov

Anton, Vlado, Drago, Alojz in Janez Ferenc

Morebiti bi vam lahko v naslednjih odstavkih predstavili odlomke iz knjige Verženske zgodbe, ki je delo Janeza Ferencja iz Veržeja. O njej pravi, da z njo ni bilo veliko dela, saj so Veržejci sami oblikovali zgodbe, on pa jih je samo zapisal. Namesto tega bomo predstavili njegovo in zgodbo njegovih štirih bratov Alojza, Vlada, Draga in Antona. V uvodu naj samo še omenimo, da boste lahko brali tako o časih, ko so v Prlekiji ustanavljali kmetijsko-delavske zadruga, kot o tem, da je Janez že od nekdaj rad nastopal na odrih, da so si doma posojali črnilnik in pero, da so imeli na domačiji prvi traktor v vasi in da je danes najlepše v vinogradu.

Fotografija iz bližnje preteklosti. Na njej so Alojz, Vlado, Drago in Anton Ferenc z očetom Antonom.

Peresnik in črnilo sta bratova

Sosedov kruh je bil vedno boljši

Janez je najmlajši v družini Ferencjev in sam pravi, da danes še vedno ne ve, zakaj je leta 1944, ko je revščina tolkla na veliko veržejških vrat, privekal na svet šele osem let po Alojzovem rojstvu, ki je po starosti tretji v vrsti bratov Ferenc. Najstarejši Anton, ki je živel v Ljubljani, mu je sicer obljubil, da mu bo izdal odgovor na to vprašanje, vendar ga je leta 2003 prehitela smrt. Čeprav so ljudje živeli v težkih razmerah, sta bila otroštvo in mladost lepa. Minevala sta v času, ko so v Prlekiji ustanavljali kmetijsko-delavske zadruga. Vlado je bil takrat predsednik tamkajšnje zadruga. Dogajala se je socializacija vasi. Na dvorišču in v hlevu Ferencjev je imela zadruga nekaj glav živine. Vsako jutro pred šolo in vsako popoldne po pouku je delavka zadruga vzela Janeza na pašo. Tam je pazil na krave, hkrati pa delal domačo nalogo ali so s sosedomi otroki ubijali čas z različnimi igrami. Igrač, kakršnih poznamo danes, ni bilo. Najmlajši so se igrali s palčkami iz lesa. Njihove lesene igrače so ponazarjale tedanje zadržane hleve in živino. Več palčk je pomenilo tudi več živali. Z njihovo izmenjavo ter z dodajanjem drugih palčk so skrbeli za razplod v svojih navideznih hlevih. S sosedomi otroki si niso izmenjavali samo lesenih palčk, temveč tudi druge stvari. »K Frasovim smo hodili po koruzni kruh, ker drugega niso imeli. Mi smo doma pekli samo rženega. Po principu, da je sosedovo vedno boljše, je bil za nas Frasov kruh slajši od domačega, za njihove otroke pa obratno,« se spominja Janez.

Kako se dela kompost

Ferencjevi otroci so obiskovali osnovno šolo v Veržeju, kjer so bili najprej le prvi štirje razredi. Nekega dne je šola obiskal tedanji inšpektor Vladimir Močan. Učiteljica ga je povabila v razred, da bi videl, kako pridni in delavni so učenci. Med drugim je Janezu zastavila vprašanje. »No, Janez, pa ti povej, kaj delajo zadruga?« Janez, ki je bil takrat v drugem razredu, je kot iz topa izstrelil. »Delajo kompost. Najprej pripeljejo travo, nato na plast trave naložijo plast gnoja, nato na plast gnoja nasipajo plast zemlje in to ponavljajo plast za plastjo.« Inšpektor je bil zadovoljen z Janezovim znanjem, Janez pa ponosen, da je vedel o zadržnem delu več kot drugi sošolci. Doma pri Ferencjevih so redili tudi zajce. »Več kot dvesto jih je bilo vzrejenih,« smo slišali. Zadržniški časi so jim namreč prišli, pustili le eno kravo in za vseh sedem članov družine je ostala samo ena njiva. Na leto so zaklali svinjo, oče pa je lahko vsako jesen, ker je bil lovec, k hiši prinesel pet fazanov, pet zajcev in neomejeno število divjih rac, ki so se v mrzlih zimah zbirale pri reki Muri. »Oba starša sta se v mrzlih zimah zbirale pri reki Muri.« Oba starša sta se v mrzlih zimah zbirale pri reki Muri. »Oba starša sta se v mrzlih zimah zbirale pri reki Muri.« Oba starša sta se v mrzlih zimah zbirale pri reki Muri.

Janez je najmlajši v družini.

Bratje so se postavili pred objektiv na domačiji v Veržeju.

Kupite mu peresnik

Drago, ki je hodil na učiteljsko, in Janez, ki je obiskoval tretji razred osnovne šole, sta si delila peresnik in črnilo, po kateri je moral Janez domov pred vsako šolsko nalogo. Nekega dne je učiteljica prekipela in je staršem napisala pismo: »Če želite imeti v hiši učitelja, mu kupite črnilo in peresnik.« Janez ji je namreč razložil, da je pisalo njegovo in da je on tisti, ki ga posoja bratu, in ne obratno. Ko je oče prebral pismo, je bil zelo jezen, učiteljica pa odpisala: »Peresnik in črnilo sta bratova.« Ko je učiteljica prebrala pismo, je nastal ogenj v strehi. Vsa jezna, ker je Janez lagal, ga je strogo oštela, nato pa je bil iz istega razloga doma še tepen.

Doma pa ponavadi ni obležal samo peresnik, temveč tudi kakšna domača naloga. Janezu ni kazalo dobrega pri predmetu, ki se mu pravi nemški jezik, pravzaprav mu je skorajda grozil popravni izpit iz nemškega jezika. Ko je nemška naloga spet ostala v zvezku, ki je obležal v domači hiši, se je Janez učiteljici nemščine opravičil v nemškem jeziku. Učiteljica je od sreče zajokala in dejala: »Ne morem verjeti, moj najslabši učenec je začel govoriti nemško.« Pri tem ni opazila, da ima Janez stavek za opravičilo napisan na roki. Za nagrado je dobil Janez petico, to pa je pripomoglo, da se je začel bolje učiti in se je na koncu izognil slabim ocenam pri nemščini.

V šolo čez polja

Po štirih letih guljenja veržejških šolskih klopi je bilo treba nadaljevati šolanje v Križevcih pri Ljutomeru. Otroci so pot do šole ubrali kar čez polja in bili velikokrat blatni,

ker so kmetje malo pred tem zorali njive. A to jih ni preveč motilo. Veliko bolj jezni so bili kmetje, saj so jim otroci čez njihova polja shodili pravo stezo, zato so se pritožili pri križevskem ravnatelju. Slednji je strogo prepovedal pot v šolo preko kmetijskih zemljišč, toda ubogalo ga je bolj malo učencev, tudi Janeza ni bilo med njimi. Ko je prišel konec šolskega leta in je bilo treba vpisati ocene, so vsi učenci iz Veržeja, tudi tisti, ki so upoštevali ravnateljev ukaz, dobili iz vedenja samo prav dobro oceno. To jih je zelo razjezilo in prihodnje šolsko leto so se namesto v Križevce vpisali v šolo v Veržeju, ki je bila namenjena le otrokom, ki so stanovali v tamkajšnjem vzgojnem zavodu. Odločitev je povzročila velik nemir. V Veržeju so pridržali tedanji poslanci in staršem grozili, naj se znova vpišejo v križevsko šolo. Pa grožnje niso pomagale, saj so jim starši odvrnili, da bodo o njih pisali tedanjemu predsedniku države Josipu Brozu - Titu. Veržejsko šolo so na koncu morali priznati kot uradno tudi za otroke, ki niso živeli v vzgojnem zavodu.

Konji so ostali v hlevih

Ker je bila med Janezom in brati velik razlika v letih, je Janez ostal na kmetiji sam s starši. Ko so bili bratje doma, so priskočili na pomoč pri delu tudi oni. Alojz, ki je že živel v svojem gospodinjstvu, na primer, je imel prvi v vasi traktor. Drugi kmetje, ki so obdelovali zemljo s konji, so hitro uvideli, kako pomembna je pridobitev. Nemaokrat so ga prosili za pomoč na polju, tako da so konji lahko ostali v hlevu, Alojz pa jim je s traktorjem obdeloval zemljo in tako k hiši prinesel kakšen dodaten zaslužek. Najstarejši Anton je medtem bival v Ljubljani, tudi Drago in Vlado sta bila na svojem. Čeprav niso bili veliko skupaj, so se dobro razumeli. Vse praznike so preživeli skupaj, veselo je bilo tudi, ko je na obisk prišel Anton iz Ljubljane. Že leta 1951 se je vpisal na študij zgodovine na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer je tudi diplomiral in se najprej zaposlil kot arhivar v arhivu Muzeja narodne osvoboditve.

Leta 1965 je na filozofski fakulteti v Ljubljani zagovarjal doktorsko disertacijo z naslovom Nacistična raznarodovalna politika v Sloveniji v letih 1941-1945. Od leta 1971 je bil ravnatelj Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, ki se je leta 1989 preimenoval v Inštitut za novejšo zgodovino.

Prvič je stopil na oder leta 1961

Janez je obiskoval strokovno šolo za radiomehanike v Mariboru, praktično delo pa je opravljal pri zasebniku v Veržeju, vse dokler se ni zaposlil v Elradu v Gornji Radgoni. Tam je bil 18 let, nato pa je postal tajnik veržejske krajevnne skupnosti. Kultura in umetnost je bila že od nekdaj v krvi Ferencjevih otrok. Že zato, ker je bila mama tudi sestra skladatelja Slavka Osterca. Janez je že od nekdaj delal v različnih društvih, od leta 1961, ko je prvič stopil na oder na veselem večeru, ga ni nikoli več zapustil. Preizkusil se je v igranju, režiji, pisal je scenarije in bil celo scenski mojster, skrbel za luč in ozvočenje. Potem ko so mu otroci kupili za rojstni dan violino, pred tem pa niso vedeli, da nanjo sploh ne zna igrati, je ustanovil še svoj glasbeni ansambel. Čeprav je upokojen, ne počiva. Rad dela tudi v vinogradu. Slednje imajo v bližini tudi njegovi bratje, in ko se srečajo v zidnici, to srečanje traja tudi še potem, ko se dan prevesi v noč in ko se bratje spomnijo že vseh dogodkov iz otroštva in mladosti ter naredijo načrte za prihodnje dni, mesece in leta.

LEGENDE

Ladislav Kondor – največji

Bea Baboš Logar

Na soboškem pokopališču – drugi vhod, prvi grob na levi, že malo propadel – je zadnje bivališče enega »monumentov« starre Sobote, karikaturista Ladislava Kondorja. Verjetno ga le redko kdo obišče, a ob vseh svetih je bil na njem vendarle venček in tudi svečka je gorela.

Ladislav Kondor sodi v čase, ko smo se v mestu Murska Sobota še vsi poznali in se je vedelo, v katero družino kdo spada – bilo jih je malo in nas, potomce, so spoznavali in ločevali po »formi« – to je osnovnih značilnostih te ali one družine. In kot otroci smo bili deležni tudi posebnega poduka o življenju in njega pustolovski plati ob periodično ponavljajočih se obiskih našega mestnega boema Ladislava Kondorja – ki je pristal v

mozaika, ki ga bo treba dopolnjevati, si vzeti čas. Za začetek pa gotovo nekaj, kar bo po dolгих letih spet spomnilo nanj! Njegovo najpopolnejšo sliko kaže Janko Liška, ki ga je pred drugo vojno predstavil v Mladem Prekmurcu, zato smo ta prispevek ponatisnili v celoti. Spominja se ga Rudi Čačinović – ki je bil po vojni nekaj časa predsednik soboške občine in mu je izposloval pokojnino, poiskali smo tudi literarno upodobitev iz knjige Jožeta Rituperja Slike prašnega mesta, na pomoč pa je prišel tudi varuh Kondorjeve zbirke karikatur – kustos soboškega muzeja in umetnostni zgodovinar Janez Balažic, ki prav tako hrani tisti znameniti album fotografij – včasih, ko je bil gospod Kondor dobre volje, ga je razkazoval v »boljših sobah« našega mesta. In bilo je kaj videti. Na svojih karikaturah pa je ovekovečil tudi vrsto tedaj znanih Sobočanov – na svoj način je oplemenitil naše malo mesto, vnesel vanj duha boemstva in svetovljanstva – in doživel tudi usodo, ki umetniku in boemu pravzaprav pripada – osamljeno življenje in osamljen grob.

Čistokrvni karikaturist

Ne spomnim se več, kdaj je po svojih »svet-skih« romanjih prišel karikaturist Kondor spet domov v predvojno Soboto. Sobota je bila precej zaspano malomeščansko okolje in Kondor je bil s svojimi karakternimi nalepkami izkušen iz različnih dežel in njihovih navad v soboškem okolju pravi tujek.

V Soboto se je vrnil, ker je bil tu doma. Njegov oče je bil nekoč ugledni šolski ravnatelj v Kupšincih, sestra ugledna soboška gostilničarka. Čeprav je bil iz madžarskega jezikovnega okolja, njegov oče je bil Madžar, ga je takratna Sobota sprejela precej rezervirano. Nosil je nekako nalepko izgubljenega sina, saj je bil to značilno za njegovo malomeščansko okolje, ker ni uresničil primernega družbenega položaja, kot je to njegova družina vsekakor pričakovala. Sestra ga je sicer sprejemala, mu tudi večkrat pomagala, vendar z grenkobo v srcu. Ščasoma pa je postal Kondor nekakšna nihajoča oseba med svojim prirojenim malomeščanskim okoljem in mladimi študenti ter intelektualci, ki so videli v njem precej uspešnega karikaturista, obenem pa tudi človeka z naprednimi in celo levičarskimi nazori, ki jih je ohranil vse od nekdanje madžarske socialistične revolucije. Poseben stik si je ustvaril z delom madžarske ženske družbe, za katero je imel vse do smrti polne žepe bonbončkov. Te je sicer ob srečanju delil vsaki ženski, s katero se je začel pogovarjati.

Posebne zasluge s svojimi karikaturami v takratni Soboti ni imel. Zato se je poleti preselil v Opatijo, kjer je slikal po hotelih in restavracijah pa tudi po ulicah. Za mnoge hotelirje in restavratore je bil nadležen gost. Tako mi je v svoji pomanjkljivi hrvaščini na razglednici napisal kratko in jasno: »Jedan velik katastrof!« Za njega je bila izredno slaba žetev.

Kondor je v svojem albumu iz sveta prinesel nekaj prav uspešnih karikatur uglednih osebnosti. Dokaz, da je imel tudi v svetu primerne uspehe. Tudi doma je naredil nekaj prav uspešnih. Počasi pa je na njegovo ustvarjanje začel vplivati odnos do osebe, katero je karikiriral. Posebno do žensk je bil

»kavalirski« in jih je olepševal. Sam imam nekaj njegovih karikatur. Prve so ostre, glede na najino prijateljstvo in še posebej kasnejše funkcije pa me je začel tudi olepševati.

Proti koncu njegovega življenja je začela bolezen vplivati tudi na vrednost njegovih risb. Začele so se mu tresti roke in ostrih črt ni več zmogel. Karikatur, kot jih je ustvarjal v svojih najboljših letih, ni več dosegel.

Če se danes spomnim na njegovo zbirko karikatur in na nekatere, ki jih je risal v moji navzočnosti, lahko rečem, da je bil Kondor vsekakor čistokrvni karikaturist, ki je bil tudi s karikaturami zvest svojem gledanju na družbo, v kateri je bil. Ni bil le čistokrvni karikaturist, temveč tudi kritik družbe, v kateri je živel.

Rudi Čačinović

Joža Faflik, 3. XI. 1954

Svinčnik na papirju, 40 x 29,5 cm (iz Kondorjeve zapuščine v Pokrajinskem muzeju Murska Sobota, foto Janez Balažic)

domačem kraju potem, ko je obredel svet pred drugo svetovno vojno, potem pa živel in se preživljal z risanjem karikatur. Ker ni imel stalnih dohodkov, je bil to njegov edini vir preživljanja – kavarne, gostilne, šole, razstave, zime v Soboti, poletja v Opatiji.

Zdaj se zdi, da je tega že tako davno, saj je umrl leta 1963, in ko mu skušamo postaviti ta skromni spomenik iz besed, je videti, da to ni tako enostavno. Človeški spomin je nezanesljiv, velikokrat prikrojen, njegovi vrstniki – naši stari starši in starši –, ki bi lahko kaj povedali, mu delajo družbo na soboškem pokopališču.

Na dan prihajajo drobci, zgodbe, anekdote, eden se spomni, da so se mu tresle roke, drugi lodnastega plašča, tretji krompirjastega nosu ... eni so ga podcenjevali, drugi občudovali – kljub vsemu je bil izjemen človek.

To, kar smo zbrali, je verjetno le delček

Srečanje s karikaturistom Ladislavom Kondorjem

Razgovarjati se s Kondorjem ni ravno najlažje. Ne zato, ker govori le približno hrvaščino, ker nejasno izgovarja, pa naj si že govori nemški, francoski ali kateri si že bodi izmed menda 10 jezikov, ki se jih je kolikor toliko navadil na poti po več kot 30 državah. S Kondorjem se morate pogovarjati potrpežljivo: pogosto odgovarja le približno, celo kaj tretjega vam odgovori, pa ga morate tipati znova, zveste pa samo polovico, nato se lovite s predmeta na predmet, malo tudi molčita in končno šele se vam posreči ujeti drugo polovico ali pa tretjo tretjino svoje radovednosti.

V Soboti je razstavljal začetkom novembra. Po dolгих letih je malo prišel k sorodnikom in znanec. Njegov oče je bil namreč v Kupšincih v Prekmurju učitelj. Oče je bil fanatičen Madžar, on pa je materinščino že malo pozabil, kakor mi je pravil; šovinizem mu je odvratel,

je zgolj in le človek. Časopisni izrezki o njegovih uspehih (suksejih, kakor se izraža), zbrani v debelem usnjenem albumu, ga imenujejo zdaj Madžara, drugi Jugoslovana. Očitno pa z narodno pripadnostjo ni špekuliral (poljska poročila npr. ga imajo za Jugoslovana, francoska večinoma za Madžara).

Spčetka se je moji radovednosti izmikal: malomarno, kakor vagabundi, ki jih je življenje izučilo, da ni dobro nositi srca preveč na dlani. Čemu bi vsakemu vse pravil! Vendar sva se kmalu sprijaznila. Škoda, da ne pijem. Povabil me je za zvečer, pa sem se mu opravičil. Zato sem mu pomagal, ko je odhajal, vsaj pospravljati.

Od 1925. leta potuje. Rad potuje. Bil je v Afriki, v M. Aziji, po skoraj vsej Evropi pa tudi v Južni Ameriki. Ko sem ga vprašal po poklicu, če je thorda izučen za kak poklic, mi je rekel »Vagabund« in pristavil »Putnik«.

Prekinil naju je nek Kondorjev znanec. Kondor ga je začel povpraševati, kaj meni, ali bi ga pustili na Madžarsko. Videlo se mu je, da bi po dolгих letih šel vendarle rad tja malo pogledat. – »V Budimpešto pojdite,« mu je svetoval, »tam vas ne bodo opazili, sicer so pa menda že pozabili.« – Pozneje mi je zaupal odlomke svoje nemirne zgodbe, ki pravi, da ga je vodil bolj glas srca ko račun po osebni koristi. Glas srca in prirodne dobrote in vse, kar iz tega sledi, pa mogočniki slabo cenijo in še slabše plačujejo; na borzi čednosti kotira ta lastnost skoraj vselej nizko, včasih jo celo do konca devalvirajo.

V realki je slikal in risal za sošolce. Pripomnil mi je, da se je takrat prvič pokazalo, da je »lud«, tako nekako, da je on delal, drugi so pa želi in se mu za prijaznost še smejali. Za šolske klopi očitno ni maral. Napravil je le 4 realke, nato pa se je začela burna zgodba: Pečuj, marsikje, Dunaj, kjer je bil »pri nekem profesorju« na

slikarski šoli – seve le nekaj dni. – Ko sem ga vprašal, kje se je naučil hrvaški, mi je odgovoril: »V Osijeku sem bil trgovski vajenec, to napisal«.

Leta 1930 je prvič razstavil – v Oslu. Sprejeto ga je bilo. »Ste na cesti,« mi je nepričakovano začel razlagati, toda prav tako brez glasnega poudarka, prav tako mimogrede, kakor že včas, »v kavarni pa je svetlo in toplo. Radi bi se ogreli, jedli in navsezadnje še tam malo posedeli. Šel sem v kavarne in portretiral, sem kar s svinčnikom in za črno kavo, če se ni dalo več.« – Risal je bil že kot otrok, nato na realki pa tudi pozneje; včasih je kaj kopiral, zdaj pa je v sili začel portretirati. Še zdaj razstavlja risbe iz tistih let. Takrat je narisal, prav izrazito in nazorno narisal kmeta s koso na rami in s pipo v ustih; najbrž se je spomnil kakega sosedu iz Kupšincev. Kondor je očitno spreten, hiter, nadarjen risar, sicer ne bi mogel postati uspešen karikaturist. Kmalu je namreč začel rajši karikirati: pač iz nagnjenja in pa, ker se kavarniški gostje, če jih že tako hitro rišeš, dajo rajši karikirati, za smeh in za dobro voljo.

V pogovoru naju je zmotil slabo oblečen možki. Prinesel je iz kavarne malo prej narisano karikatur, češ da oni tam zmagajo ne bo plačeval, tako grd da ni, s takimi spakami naj si itd. in vrgel list pod mizo. Začela sta se dreti in le s težavo sva ju z gospodično ločila. »Glejte,« se je jezil, »glejte –« »Jezi se na oglednik, ker mu obraz v njem ne ugaja,« sem rekel namesto njega. »Jeste. Magarac!« je potrdil. Nepričakovano hudo ga je razkačilo. Ni se mu ljubilo več razgovarjati, samo nepremično je gledal, kakor da bi požiral jezo, da se je treba bosti tudi s takimi bedaki.

»V Zagrebu je bilo hudo, kajne?« »Da.« napadli so ga, »neki fašisti.« Menda so se jim zdele nekatere karikature žaljive. Pokazal mi je v albumu izrezek Hrvatskega dnevnika. »Preberite!« Trije neznanci, ker ni imel na

Kondor razstavlja februarja 1932 v Kairu (PM MS)

soboški svetovljan

Ladislav Kondor z družbo v Monte Carlu, ok. 1930 (arhiv PM MS)

svetu več svobode, več sonca.

»Kompozicij skoraj nimam, skoraj vse so samo figure,« mi je odgovoril, ko sem ga vprašal pravzaprav po nečem drugem. »Začel sem bil gledati pri višjih številkah. Šele nazadnje sem se ustavil pri »Tragediji življenja« (številke 1-4): neočitno, naivno zgovorno, prav nič sentimentalno, skratka tako je pač, kaj hočete!« je tako rekoč mimogrede s svinčnikom ilustriral svojo pot. - Mladenču se smeje sreča. Napoti se ji naproti: mlad, prožen in lepo napravljen, še kamenček na kravati leži (št. 1). Toda kmalu se

sreča ne smeje več, sreča je žalostna. Popotnik ni več tako mlad, tako prožen kot takrat, ko se je napotil: ostala pa mu je vera, da srečo vendarle ujame (št. 2). Popotnik je utrujen, preplašen, postal je plešast, mahodrav pa tudi kamenček na kravati ne sije več, toda sreča se bliža (št. 3) ... Popotnik je omahnil z licem in dlanmi po cesti - sreče ni. Pač, šele mrtvemu se je približala, samo približala - narisana kot sonce, okorno, s svinčnikom zmazano, tako, kakor ga rišejo otroci.

Janko Liška (Mladi Prekmurec)

Kondor (Iz knjige Slike prašnega mesta)

Eden redkih pravih svetovljanov v mestu je bil karikaturist Kondor. Hodil je po evropskih prestolnicah, po francoski rivieri in bogve kje vse, risal karikature turistom in se tako preživljal. V mondenih krajih je tako zaslovel, da ga je menda k sebi poklical član neke kraljeve družine, da je ovekovečil njega in njegovo družino. V mestu smo ga redko videvali. Šele v poznejših letih po vojni, ko je v glavnem risal v Opatiji, se je več zadrževal v mestu. Bil je plešast, precej zavaljen in mislim, da še najbolj podoben Hitchcocku. Precej nerazločno je govoril, saj je momljal in sem ga zato slabo razumel. Zdi se mi, da je v glavnem govoril madžarsko. V mestu je imel vsaj dve razstavi. Ena je bila zanesljivo v prostorih sedanje občinske jedilnice.

V nedeljo dopoldne smo jo šli gledat. Oče je ogled najprej obljubil bratu, potem pa sem še jaz izsilil, da sta me vzela zraven. Kondor je sedel v kotu razstavnega prostora in po naročilu naključnih obiskovalcev izdeloval karikature, ki niso mogle biti drage, saj je imel dela precej. Kolikor vem, ima še danes precej meščanov njegove izdelke. Poleg navadnega svinčnika je pri izdelavi karikature uporabljal še moder in rdeč svinčnik ali namesto rdečega rjav. Tudi moj brat mu je poziral. Ko je karikaturo izdelal, jo je vsakokrat z levo roko dvignil v višino oči, jo nekaj časa ocenjeval, nato pa s prsti desne roke udaril po njej, da je počilo,

Župnik Jožef Klekl, 31. XII. 1940

Svinčnik na papirju, 42 x 28,5 cm (iz Kondorjeve zbirke v Pokrajinskem muzeju Murska Sobota, foto Janez Balazic)

nakar jo je izročil tistemu, ki ga je narisal. Ko jo je brat dobil, sem še sam sitnari, da bi me Kondor narisal, vendar je oče rekel, da sem še premajhen. To je potrdil tudi brat in s tem je bila zadeva končana.

Pred kratkim so v mestu poimenovali ulico po njem. Tudi razstavo karikatur bi si zaslužil. Spoznali bi ga in na marsikaterem pokojnega meščana bi se spomnili. Jože Rituper - Dodo

Predivo za zgodbo

O Ladislavu Kondorju, narojenem leta 1901 v Kupšincih, umrlem pa leta 1963 v Opatiji, bo treba napisati zgodbo. Ki zaradi begavosti in nekam neulovljive, trdnjše predstave o njem kot o človeku in ustvarjalcu nujno zbuja domišljijo pa vprašanja ... Zaradi svojkega boemskega, svetovljanstva zapisanega življenja, predvsem pa karikatur s poti, nastalih v brezštevili po svetu. Nenavadna pojava, ta Kondor. Res, predivo za legendo!

Kako torej povedati, kdo je bil, za to priložnostno rabo pa še o tem, kakšen likovni talent je premogel. Da spomin nanj

traja in ostaja. Nemara tako, da se v mislih sopolisem pod vrstice, ki so se že davnega 1939. izpisale mariborskemu kritiku. »Ali je Ladislav Kondor umetnik?« Oficielno ni. Na slikarski akademiji je vzdržal samo 10 dni, potem je pobegnil, se potepal po 39 državah, se naučil 10 jezikov in risal, risal sebi in drugim v zabavo karikature ter si s tem služil skromna vsakdanja kosila. Včasih tudi teh ni bilo. Risal pa je tako, kakor se je njemu zdelo, ne da bi kdaj kopiral kako risarsko smer ali šolo. Ladislav Kondor se ne more učiti, tega ne vzdrži. Samo to,

kar je v njem prabitnega, lahko uporabi. Naradni človek, kakor kordilijerska ptica, po kateri je dobil ime. Zato za njegova dela ne morejo veljati navadna merila, kakor ne veljajo zanj kot človeka. In vendar je Kondor umetnik, čudovit umetnik notranjega in zunanjega življenja, kakršnih je malo hodilo po naši zemlji. Za njegovo največjo umetnino - za njegov življenjski roman - bi se trgali, ako bi ga kdo napisal.

Kaj pa njegove karikature? ... Vmes je kič, potem so bežne skice diletanta, včasih otročje naivne, zraven pa dela, pred

katerimi obstanete in ostrmiti, kakor da ste našli nenadoma biser. Ko jih je ustvaril, je dobil Kondor brez dvoma genialno navdihnjenje.

Kaže, da je to prava popotnica k nekaj več kot dvesto karikaturam iz Kondorjeve zbirke, zapredenih v depojih Pokrajinskega muzeja M. Sobota. Morda pa bo prilika za to, da na kaki občuteno zastavljeni razstavi v prihodnjih letih zaidemo v Kondorjev svet karikatur, osupljeni nad tem, kam vse je hodil, ko je do bistva razgaljal značaje sodobnikov.

Janez Balazic

Kondor je samouk. Izpolnjeval in razvijal se je v delu za obede in črne kave, menda prav nič s teorijami in strujami, prirodno, čisto tako, kakor sodi sam sebe. »Da sem, kar sem, je pač tako prišlo.« - Razvijal se je od navadnega črteža in risbe preko karikiranja zunanosti več ali manj še realistični karikaturi lastni in končno do ponazoritev netvarnega s konstrukcijami (npr. Mussolini - Dux kot neresnična, stilizirana glava s poudarkom na silni bradi in v žarkih iz brezdušnih oči kot znakov volje, sile, sugestivnosti). Ne le pisana družba karikiranih, gledalca privlačujejo tudi Kondorjeva iznajdljivost v zamislih in podrobnostih in raznovrstnih tehnik. Likovne, ploskovne risbe (osnova ni črta, temveč kombinacija ploskev ali kak lik, npr. trikotnik) rad kolorira, vselej s točnim smislom za ton, za kontrast. Črnka iz Tripolisa, kuhar Poljak in Poljakinja služkinja npr. so tako živi, da si jih morate zapomniti.

Menda je vsem karikaturistom glavno glava, telo le redko (Kondorjeva Suzana Lenglen igra tenis!). Kondor pa tudi dobro ve, da je nos v

Miško Kranjec, 20. I. 1941

Svinčnik na papirju, 40,5 x 27,5 cm (iz Kondorjeve zbirke v Pokrajinskem muzeju Murska Sobota, foto Janez Balazic)

karikaturi glasen kakor boben v kapeli, oči pa tišje sicer, toda zgovornejše. In po tem se tudi ravna.

Pogovarjala sva se še o raznem: kako je prišel npr. k raznim težko dostopnim veličinam? »Z energijo in nesramnostjo,« mi je pojasnil na kratko. Od risarskih, tehničnih vprašanj zlasti pa je razvijal tako, da sem mu jaz moral dajati pojasnila, da je on spraševal, jaz pa odgovarjal: kaj bo s Čehoslovaško, kam pojde Beneš, kaj mislijo Madžari, kje bodo naredili Angleži naslednjo kupčijo, kaj bodo počenjali Francozi, če pride vrsta nanje? Nato sva se pogovarjala o preurejenem soboškem parku in o oholih madžarskih grofih in ponovno me je vprašal, kaj mislim, kdaj se bo ljudem v tej ali oni deželi začelo goditi bolje, kdaj bo na

posodo šibic, po načrtu, eden ga je sunil z boksarjem v brado, drugi je že hotel trgati karikature, rešitev o pravem času, policija.

Ponekod imajo smisel za karikature, za humor in ironijo, za satiro, drugod so surovi. Lepo so ga sprejeli v Monte Carlu, v Zakopanih. »Na Poljskem sploh radi gledajo karikature,« mi je pravil. V Londonu se niso dosti zmenili. Čerti dan je rajši odšel. V Nemčijo s karikaturami Hitlerja in njegovih ni mogoče, Prusi bi ga spravili še v koncentracijsko taborišče, v oddelke »Die entartete Kunst«. Italijani pa se razburjali, še kar radi so gledali med karikiranci tudi duceja. Mnogo prirodnega za karikature, za umetnost so pokazali Bolgari. »Ti so sploh dobri ljudje,« je pristavil.

Na vseh štirih stenah precejšnje sobe skoraj 30 profilov, polprofilov, lic umetnikov in neznanih: politikov, državnikov, vojakov, književnikov, umetnikov, športnikov, igralcev, maharadž, kraljev, žensk, meščanov in proletarcev kaj raznih ras, smehljajev, krink, nosov in oči - vsi lepo pomešani in večinoma karikirani nekateri izdelani skrbno, premišljeno, drugi hitreje, nekateri le bežno.

»Da, večino sem risal po naravi,« mi je pritrdil, nekaj pa je fantazij in nekaj po slikah. Opozarjal me je na lastnoročne podpise karikaturistov. »Prijetna ženska,« se je spomnil ob tisti teniški igralki Suzani Lenglen, ki se mu je podpisala kar trikrat. Šaljapin mu je na eno izmed karikatur napisal: »A mon cher ami Kondor:« Trockega je poiskal v Turčiji. Pravkar je ribaril. Ko je Kondor zgotovil karikature, ki ima za svoje najboljše delo, je Trocki pripomnil: »Pas moi ... c'est un bourgeois. In nato vprašal tajnika, če je ta buržuj res Trocki. »Qui, camarade Trocki, c'est vous meme«. - Dobro je živel v letoviščih, najbolj gentlemanski pa je bil maharadža iz Patiale, ki je naročil kar 36 karikatur svojega dostojanstva, menda za svoj harem za vseh 36 odalisk. Toda vsi niso tako modarni, marsikaka slovita osebnost nima človeškega čuta; za karikature vam ne da niti toliko, da bi imeli za obed. Kondor ni na denar, računa samo z obedi. Čemu bi popotnik venomer preračunaval vse mogoče nestalne vrednosti! Važne so le v toliko, kolikor dobiš za eno obedov.

Zlasti rad karikira politike. Beneša in Lenina je le narisal, vrsto drugih pa je skarikiral kar odlično. Žandarski Pilsudski, kričavi propagandni minister Göbbels, orientalski Stalin, Hitler s kljukastim križem v očeh in še zlasti Hitler gromovnik s pošastnim žrelom (ob gledanju tega žrela se vam zdi, da poslušate ob njem krik zbesnelih manifestacij), pa tudi še druge so karikature, so spake rojenega karikaturista.

Nekatere je težko karikirati. Kondorju pa se je vendarle posrečilo iztakniti neočitnosti, dokaz, da bistro opaža in da mu karikatura ni le plehko pretiravanje zunanjih očitnosti, temveč da mu gre predvsem za označitev, za poudarjanje in ponazarjanje bistvenih lastnosti. Kondor je preprostodušen, preveč neposreden, da bi bil pretkani, da bi podtikal, da in imel stranske namene. Kondor je karikaturist s humorjem, če pa je kdaj ostrejši, je tako preprosto neobziren, kakor so bistri otroci, ki jih je niso pokvarili vpljudnostni predsodki in razni govore, kakor opažajo. In zoper njihove sodbne pogosto ni priziva.

Ladislav Kondor (portret nastal v Amsterdamu, arhiv PM MS)

denarnici?

Penova
akcija

»Ka se skriva v

»Tan ti je denarnica vö spadnila!«

Prvi poskus sem izvedla ob pomoči še enega rekvizita. S slušalkami na ušesih sem se počasi oddaljevala od izgubljenega predmeta, da bi ugotovila, ali bo

najditelj moje denarnice stekel za mano, ko bo ugotovil, da njegovih/njenih opozoril ne slišim. A gospa me je presenetila prehitro, potrepljala me je po rami, še preden sem se uspela dovolj odmakniti. Denarnico sem tako sama pobrala in se odločila nadaljevati brez slušalk. V naslednjih primerih je denarnica pred vrati ležala sama zase, medve z Majo pa sva stali malo dalje stran.

Zgodi se, da včasih kaj izgubimo. Najpogosteje so to ključi, kakšen pulover ali jopa in denarnica, po možnosti polna ravno kar dvignjenega denarja in dokumentov ...

V takih primerih smo popolnoma razjarjeni in stoodstotno zagotavljamo, da bi, če bi mi našli izgubljeno stvar, to pri priči vrnili lastniku. Kako pa razmišljamo, ko izgubljeno stvar zares najdemo? Jo skrivaj vzamemo zase, poiščemo lastnika ali se je preprosto ne dotaknemo?

Z Majo sva vam tokrat nastavili denarnico. Sicer je bila prazna (a tega se na daleč pač ne vidi, kajne?), ker sva upoštevali možnost tveganja, ko bi jo pobral kakšen šprinter, ki bi odbrzel tako hitro, da ga niti Nataša ne bi uspela ujeti v objektiv ...

Poglejmo, kako ste se izkazali ...

»Aja, ge san jo vido tū ležati ...«

Zgodilo se je, da je ležečo denarnico pobral gospod, ki jo je takoj odnesel k blagajni, da bi jo lastnik kar najlažje našel. Ni ga zanimalo, kaj se skriva v njej. A tega gospoda žal nimamo na posnetku.

Smo pa ujeli fanta, ki je edini med vsemi mimoidočimi denarnico odprl in pobrskal po njej, nato pa ... se z njo vred odpravil proti avtomobilu. Medve sva se presenečeni nasmejali in ga pocukali za rokav, češ da je denarnica, ki jo drži v roki, najina. Fant nama jo je v hipu vrnil, nisem pa opazila niti sledi sramu, ker sva ga ujeli na poti s plenom v roki. Denarnica je bila pač prazna, zato se mu najbrž ni zdelo nič narobe, če bi jo obdržal. Morda pa bi vi storili enako ...

»...«

Vsakokrat imamo nekoga, ki ne reče čisto nič. Zato pa ponavadi namesto besed govorijo dejanja. Najbolj naju je nasmejal gospod na teh dveh fotografijah. Najprej se je mimo njega sprehodila Maja, ki ji je denarnica pred njim padla iz žepa, kar se je res slišalo (slišala sem celo jaz, ki sem stala precej daleč), a gospod se je le obrnil, pogledal denarnico na tleh, pogledal Majo in odšel dalje. Čeprav je videl, da je njena, je ni pobral. Nekaj minut zatem sem denarnico zopet nastavila pred vhodna vrata in čisto naključno je skozi spet prišel isti gospod, denarnico nekajkrat brnil pred seboj, jo pobral in se hotel vrniti v trgovino (najbrž bi jo tudi on odnesel k blagajni). Nato pa sem stopila k njemu jaz in rekla, da je denarnica moja. Vrnil mi jo je brez besed, nama pa je bilo čudno, da mi jo je kar tako izročil, ko pa je le malo pred tem videl denarnico »leteti« iz Majinega žepa. Čudno, ni kaj.

»Jesoš, vejpa njaj to pri meri!«

Medtem ko je denarnica zopet samevala, jo je opazila gospa, ki jo je prvi pomislekov hotela pobrati, njena hčerka pa se je razburila in mami dala nasvet, zapisan zgoraj, z izrazom na obrazu, ki bi mu lahko pripisali še nadaljevanje: »... ka si normalna, ka ger eksplodejra!«

»Denarnico si zgibila!«

S Stašo sva se malce odmaknili od odvrženega predmeta in se prevarjali, da nekoga čakava. Normalna reakcija na to, da ti nekdo vrne izgubljen predmet, bi bila verjetno naslednja: 1. ko se zaveš, da si denarnico izgubil se prestrašiš, 2. sledi presenečen izraz na obrazu, da je denarnico nekdo našel in ti jo celo vrnil, 3. zadnja faza pa je zadovoljstvo in zahvala najditelju. Pri naju s Stašo pa se je zgodilo prav obratno. Dekle, ki nama je denarnico vrnilo, je evforično čakalo najin normalen odziv, medve pa sva ostali hladnokrvni, kot da bi nama nekdo ponudil zgolj žvečilni gumi. Zahvalili pa sva se vseeno.

»Čaka ...
čaka ... čaka
... ne dočaka«

Kar deset minut je minilo od takrat, ko je denarnico nazadnje nekdo pobral. Od dedkov in babic, družin ter fantov in deklet, ki so šli mimo nje, se je nihče ni dotaknil. S Stašo sva se kar začeli spraševati: »Ali je res ta uboga denarnica videti tako nevarna, da je nihče ne pobere? Ali pa je tako grda, da daje videz, kot da se v njej ne bi moglo skrivati nič vrednega? Ali pa preprosto ni nobenega poštenega človeka, ki bi jo vrnil lastniku?«

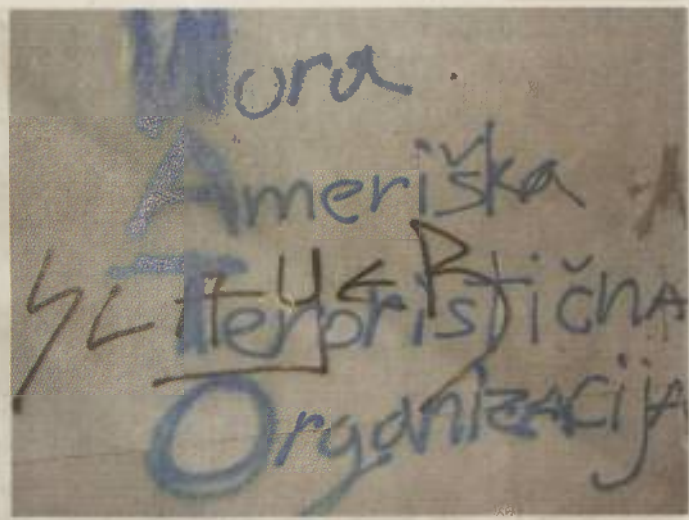
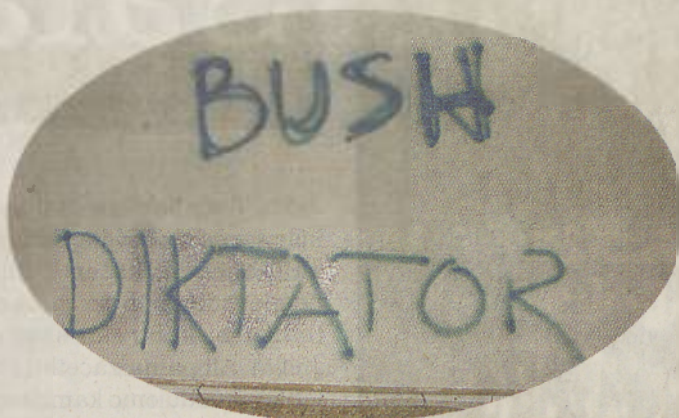
Staša Pavlovič
in Maja Prettner

Nataša Juhnov

Povzetek: Ali je v Murski Soboti zares toliko poštenih kristjanov, ki se držijo 10. božje zapovedi, ki pravi, da ne želi svojega bližnjega blaga, ali pa smo vsi »pošteni« le, ko moramo poskrbeti za svoje blago, če pa bo kdo drug oškodovan, pa nas tako ali tako ne skrbi, saj ne bo manjkal noben kos naše pogače!

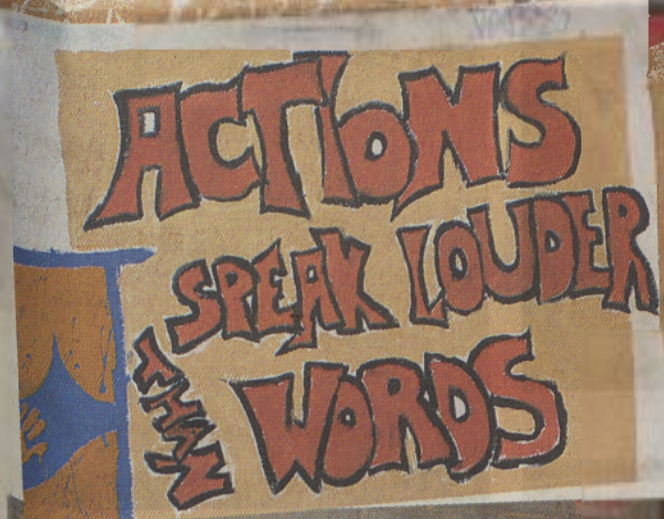

Mesto brez grafita je kot
ženska brez seksa

Ko navijači sovražijo Busha in ljubijo punk

Omenjeno misel iz nadnaslova smo pred dvema mesecema že omenili v Vestniku. Gre za grafit, na katerega smo naleteli v podhodu v Šentjurju pri Celju, in ki po najinem mnenju izraža bistvo povezanosti pisanja grafitov in urbane kulture. Zato sva tudi šla preverit, kako se kaže »duh« grafitov v večjih pomurskih krajih: Lendavi, Ljutomeru, Gornji Radgoni in Murski Soboti.

Po internetni enciklopediji - Wikipediji - so grafiti tip namernega pisnega označevanja na zasebnih in javnih površinah. Lahko se pojavljajo v umetniški obliki kot slike ali besedila. Če se grafiti napišejo brez soglasja lastnika površine, se lahko štejejo kot dejanje nezakonitega vandalizma. Zanimivo pa je, da grafiti sploh niso značilnost modernega sveta, kot bi si to lahko sprva mislili, ampak so se pojavljali že v nekdanjih civilizacijah, kot sta antična Grčija in rimski imperij. Pravzaprav tudi beseda »grazit« izhaja iz italijanske »graffiato«, kar je časovna izpeljanka iz besede »graffiare« (praskati, op. p.). In kaj so spraskali naši pomurski »umetniki«?

Po pregledu naših največjih krajev sva prišla do ugotovitve, da je največ grafitov po pričakovanju v Murski Soboti, vendar predvsem po zaslugi navijačev Mure Black Gringosov, ki so označili največ površin. Toda kakšne posebne inventivnosti pri tem niso pokazali, saj je označevanje zgolj z besedami »BG« in »Mura« v minulemu desetletju in pol, odkar obstaja navijaško gibanje v Prekmurju, že precej izpeto. Torej kaj novega in domiselnega bi bilo več kot dobrodošlo. Čakamo vas, navijači! Zelo aktualna sta bila nekaj časa v pomurski prestolnici Bush in Nato, ki sta se po množičnosti grafitov uvrstila takoj za nogometom.

Čeprav po številčnosti ne dosega Murske Sobote, pa bi prvo mesto pri tekmovalnosti grafitarjev podelila Gornji Radgoni, predvsem po zaslugi stavbe nekdanje karavle oz. zunanji prostor mladinskega društva Grom, kjer so pisci in risarji pokazali, da se lahko grafitarstvo popelje do višje oblike umetnosti, ki pa v sebi še vedno ohranja obli-

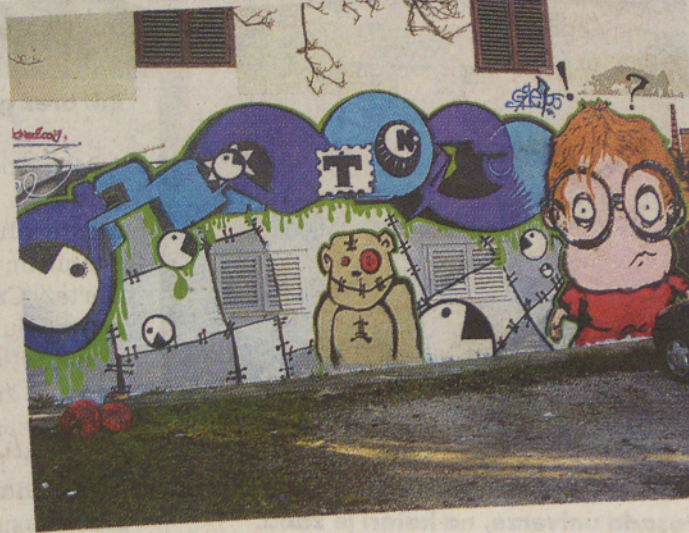
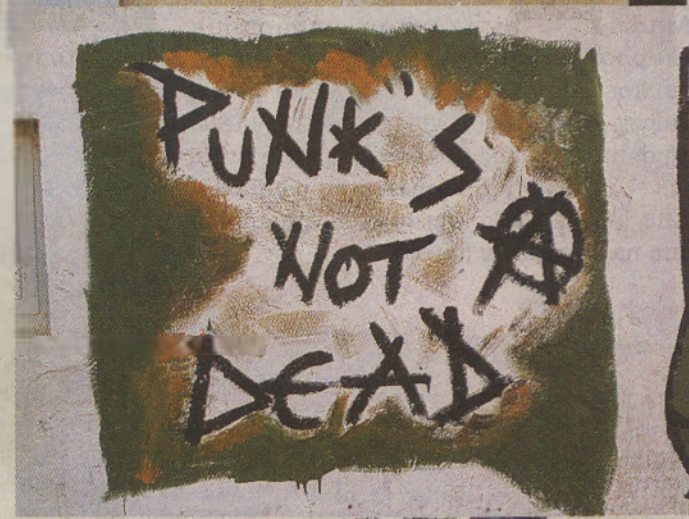

ko pomembnega sporočila. Poleg tega je bilo v radgonskih grafitih zaslediti največ humorja in domselnosti, kar sta dva zelo pomembna faktorja pri uspešnosti grafitu.

V Ljutomeru sva komajda našla nekaj grafitov, ki pa so bili med vsemi omenjenimi kraji najbolj raznovrstni (npr. »Janez«, »KKK«, »Body Count«), medtem ko je zadnje mesto pripadlo Lendavi, kjer brez okoliških vasi, kot sta Dolga vas in Petišovci, sploh ne bi našla nobenega grafitu. V to, ali ima to kakšno zvezo z mislijo iz našega nadnaslova, pa se raje ne bi spuščala. V omenjenih vaseh so prevladovali predvsem grafiti z glasbeno vsebino.

Od preostalih naselij, ki jih nisva posebej raziskovala, sva na najini poti naletela na grafitu še v Beltincih, Puconcih in Sebeborcih. In še nekaj: pri nobenem grafitu nisva ničesar dodajala ali spreminjala. Tako kot sva jih našla, sva jih tudi pustila.

T. K., A. B.

Nočni pogled na obe katedrali

Tjaša
Kranjec
iz
Gradišča

Yo (jaz) na izletu v Toledu

Za mesto, ki je najbolj znano po žabi, skriti na fasadi univerze, sem že velikokrat slišala, ampak nikoli me ni posebej pritegnilo, da bi ga tudi obiskala. Premislila sem si šele po posvetu z mojo profesorico španščine na Filozofski fakulteti. Odločila sem se namreč preživeti nekaj časa v Španiji in tako izpopolniti svoje znanje španščine in obenem nabrati dragocene življenjske izkušnje, ki ti jih lahko da samo tujina. Sicer sem že veliko potovala, ampak pravo doživetje je bilo šele sedaj, ko sem tri mesece živela s špansko družino, ki me je vzela za še enega družinskega člana. Obiskovala pa sem tudi šolo za učenje španščine in tako spoznala veliko novih prijateljev.

Salamanca leži 212 km zahodno od Madrida v eni največjih avtonomnih skupnosti, v Kastilji. Mesto ima glede na velikost oz. majhnost zelo veliko prebivalcev, kar 160.000. Od tega več kot 40.000 študentov, ki mesto ohranjajo polno življenja. Univerzo v Salamanci so ustanovili 1218. leta in je tako najstarejša v Španiji in ena najstarejših v Evropi.

Fasada univerze, na kateri je žaba.

Kot je pogosto v starih mestih, ima tudi Salamanca polno legend. Ena od njih pravi, da če najdeš žabo, ki je skrita na fasadi glavne univerzitetne stavbe, boš opravil vse izpite in se poročil. Če pa si že poročen, pa si moraš nekaj zažele in to se ti bo zagotovo izpolnilo. Seveda sem tudi jaz, kot študentka, ki jo še čaka polno izpitov, poskusila najti žabo. Kar trikrat sem jo, opremljena z naveti, šla iskat, pa mi ni uspelo. Na koncu sem ugotovila, da je žaba tako majhna, da jo s prostim očesom težko zaslediš. V notranjosti univerze je tudi prva javna knjižnica v Evropi (1254), tako da ima Salamanca kar nekaj presežnikov. V notranjosti univerze lahko najdemo tudi kapelico, kar nazorno kaže, kolikšen vpliv je imela na izobraževanje katoliška cerkev.

Dvorišče fakultete

Bik brez glave na rimskem mostu

Med Španci, ki so obiskovali to univerzo ali pa so živeli v okoliških samostanih, velja omeniti kar nekaj znanih imen: oče Luis de Leon, Hernan Cortez, Calderon de la Barca, Miguel de Unamuno. Nekaj časa je tu živel tudi sam Kristof Kolumb, ki je iskal finančno podporo za svoje potovanje v Indijo oz., kot se je kasneje izkazalo, Ameriko. Med diktaturo pa si je Francisco Franco za svoj sedež izbral Salamanca. Salamanca nastopa tudi v veliko literarnih

Salamanca -

delih. Tako še danes lahko obiščemo vrt, kjer sta se srečevala Caliksto in Melibeja, zaljubljenca, katerih ljubezen je bila prepovedana in se je končala tragično (lahko bi kar rekli španska Romeo in Julija). Ali pa na začetku rimskega mostu lahko občudujemo kamnitega bika keltsko-iberskega izvora, ki je zopet del slavnega literarnega dela neznane španskega avtorja. Najatraktivnejša točka Salamance je glavni trg (Plaza Mayor), ki velja za najlepšega v Španiji.

Plaza Mayor zjutraj

Kralj in kraljica

Francisco Franco

Je v obliki kvadrata in predstavlja pomembno vlogo v življenju prebivalcev, saj leži v središču mesta. Skoraj bi veljal rek, da vse poti vodijo na Plazo Mayor. Na trgu je veliko kavnarn, kjer lahko poseliš na soncu in opazuješ mimoidoče. Vendar pa to ni za študentske žepe, saj so cene lepo zasoljene. Na stebrih glavnega trga so medaljoni pomembnih oseb. Na vzhodni strani so na stebrih upodobljeni španski kralji, Franco pa si je med diktaturo dal izdelati in postaviti med kralje svojo

podobo. Na južni strani so podobe Špancev, ki so kakorkoli pomembni za Španijo, med njimi sta nam najbolj znana Kristof Kolumb in Hernan Cortez, na zahodni strani pa so pisatelji. Na severni strani, kjer ima prostore tudi uprava, je večina stebrov še praznih, le na enem sta upodobljena španska kralj Juan Carlos I. in kraljica Sofija.

Za turiste, ki prihajajo v Salamanca vse leto, poleti pa kar preplavijo mesto, sta zelo zanimivi tudi stara (12. st.) in nova (16. st.)

katedrala. Tako se imenujeta zato, ker so novo katedralo zgradili kar zraven stare in le-to na ta način obvarovali pred rušenjem. Poleg dveh katedral je v mestnem središču še 23 cerkev in 10 samostanov. Katoliška cerkev ima še danes velik vpliv na ljudi, saj so nekateri vrtci in šole v lasti cerkve. Tudi družina, pri kateri sem živela, je svojega sina vpisala v vrtec, ki so ga upravljale nune. To je zasebni vrtec, za katerega

starši plačujejo cerkvi in ne državi in je seveda dražji. Zasebne šole so zelo pogoste in ponavadi premožnejši starši vpisejo otroke vanje.

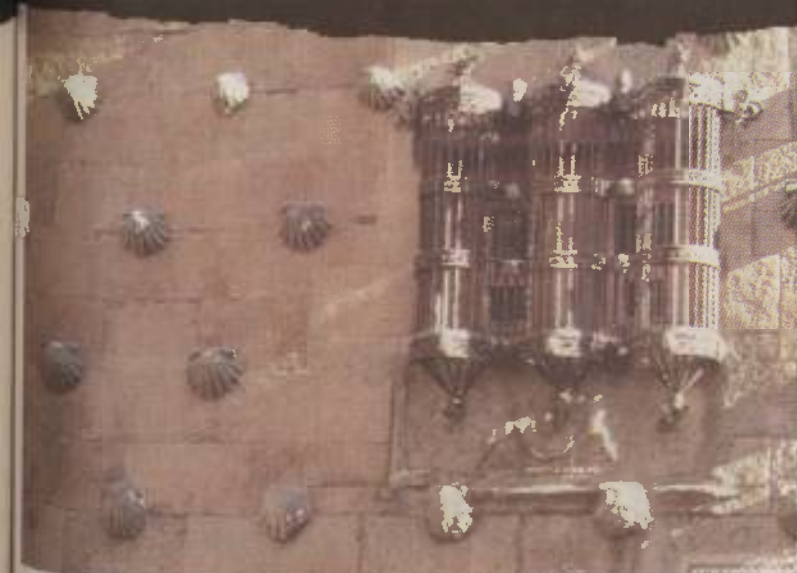
Nova katedrala

Nova katedrala se v notranjosti ponša s kar 19 kapelicami. Za Špance je značilno, da se ne poročajo pred glavnim oltarjem, ampak v eni od stranskih kapelic. Razen seveda zelo pomembnih oseb, kot sta na primer španski princ Felipe in njegova Leticia. Zanimanje za znane osebe v Španiji skorajda že meji na obsedenost, saj je pol programov na televiziji posvečenih rumenim novicam in tudi znane osebe same nastopajo na televiziji in s pripovedovanjem o zasebnem življenju poberejo mastne denarce.

Skatedralama pa se zanimive stavbe še ne končajo. Nedaleč stran stoji namreč Casa de las conchas (hiša školjk). Ime je dobila po 350 školjkah, ki krasijo fasado. Danes je v njej javna knjižnica, ki pa ni edina v mestu.

Leta 2002 so Salamanca razglasili za evropsko mesto kulture. In hitro ti postane jasno, da kultura v Salamanci res igra veliko vlogo, saj imajo poleg nešteto galerij tudi gledališče (Teatro Liceo), v katerem imajo predstave skoraj vsak dan, in veliko muzejev, med katerimi sta najbolj obiskana muzeja Art Decoja in Art Nouveauja, ki se nahajata v edini modernistični stavbi v mestu, v Casi Lis. Muzejska zbirka je ena najboljših zasebnih modernističnih zbirk v Evropi.

mesto študentov in kulture

Casa de las conchas (hiša školjk)

Casa Lis

Poleg Case Lis je arhiv španske državljanske vojne. Ravno v času mojega bivanja je precej prahu dvignila zahteva katalonije, da vrnejo dokumente, ki se navezujejo na to avtonomno skupnost. Ker pa je župan Salamance (kakšno naključje) v pri gradbišče ravno pred vhodom v stavbo, zaenkrat še ni možno odnašati osebnih dokumentov.

Ogled mesta pa s tem še zdaleč ni končan. Če hočeš res spoznati mesto, ti ne zadostujejo niti trije mesci, saj sem vsak dan na prehodu po mestu odkrila kaj zanimivega. Med obiskom ene od fakultet sem odkrila dvorišče, katerega stene so porisane z rdečimi simboli in imeni. Najkajšnji varnostnik mi je razložil, da je to v čast tistim študentom, ki so uspešno končali študij. Rdeče barve pa so zaradi bikove krvi, ki jo uporabijo za barvo.

Fakulteta za filologijo

Ko smo že pri bikih, naj omenim, da ima tudi Salamanca areno za bikoborbe. Na pregledovanje večine prebivalcev pa ne prirejajo veliko bikoborb, čeprav je ena najpomembnejših kmetijskih panog ravno govedoreja. Tako si nisem imela priložnosti ogledati bikoborbe. Je pa tudi res, da je v mestu zelo težko videti kakšno bikoborbo, saj jih ponavadi v tem letnem času ne

prirejajo. Ni pa težko videti kakšne štoklje, ki zadnja leta kljub nizkim temperaturam ostaja tu (temperature so v tem delu Španije pozimi nizke, tudi pod ničlo, saj je tu celinsko podnebje). Gnezdi jo na vseh zvonikih, ki so v mestu, ki jih je kar veliko.

ustanove. Ob enih gredo starši po otroke, da se doma najejo, in jih potem zopet odpeljejo nazaj v vrtec. Vendar pa to ponavadi delajo stari starši, saj večina, čeprav imajo prosto, nima veliko časa. Veliko jih gre kar v kavarno ali bar, kjer imajo vedno pestro ponudbo prigrizkov (tapas ali pinchos).

Ce pa hočeš kaj prigrizniti, kjer je res dobro, moraš samo pogledati v notranjost bara.

Imajo namreč navado, da prtičke po uporabi vržejo na tla. Tako da je tam, kjer je na tleh največ smeti, dobra hrana. Tudi na ulici se lahko dobro posladkaš. V kioskih ti postrežejo s churroti.

To so iz moke in mleka narejene palčke, ocvrte v olju, ki jih pomakaš v vročo čokolado. Najbolj se pričejejo, ko se zjutraj vračaš s kakšno zabavo.

Palača Monterrey, ki je v zasebni lasti.

S prijatelji pred kioskom s churroti

Na dan svetih treh kraljev, ki so v Španiji prinašalci božičnih daril, jedo roscón.

Je skoraj kot naš vrtnanek, vendar je testo bolj sladko in mehko. Prerezan je na pol in napolnjen s smetano, po vrhu pa obložen s kandiranim sadjem in sladkorjem. Prav za Salamanca pa je značilen

Z mojo špansko družino pri božični večerji

hornazo, ki je neke vrste pita, v notranjost katere dajo telečjo šunko, chorizo (vrsta salame) in kuhana jajca.

Na žalost so trije meseci hitro minili.

Vendar sem bila zelo zadovoljna z mojim bivanjem pri družini, ki je bilo izvrstna priložnost, ne samo da sem spoznala drugo kulturo in običaje, ampak mi je pomagala do boljšega znanja jezika. Spoznala sem tudi veliko prijateljev, s katerimi mi je čas v Salamanci še hitreje minil. Sem pa trdno prepričana, da se bom še vrnila v to s soncem vedno obsijano mesto.

Z bikovo krvjo porisane stene fakultete

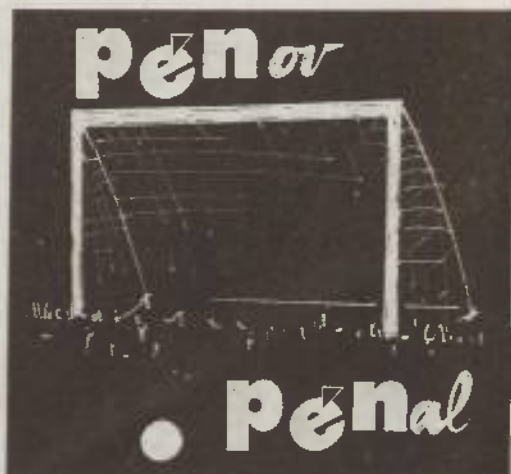
Kip bikoborca pred vhodom v areno

Kar se gastronomije tiče, prevladujejo mesne jedi, tudi zaradi razširjene govedoreje. Vendar pa kljub temu prave paele (rižota z morskimi sadeži, piščancem in žafranom) med nedeljskim kosilom nikoli ne manjka. Imajo drugačne navade kot mi, saj vedno najprej pojejo predjed, potem pa sledi glavna jed, kar pomeni sočen zrezek in kruh.

Kosilo imajo vedno okrog druge ure popoldan, tudi med delavnikom, saj imajo med drugo in peto uro prosto, po špansko siesto. Takrat so trgovine zaprte. Na takšen delavnik so naravnane tudi izobraževalne

Roscón, ki se je na svete tri kralje.

Prihajanje in odhajanje

So besede, ki imajo zavoljo svoje vsebine močan čustveni naboj. Tako je že a priori jasno, da je pri obeh besedah iz naslova prva (PRIhajanje) praviloma pojmovana kot nekaj pozitivnega, optimističnega, druga (ODhajanje) pa vse kaj drugega - odhodi so praviloma povezani z žalostjo in negativnimi čustvi. Pravzanimivo, kako nasprotujoč pomen lahko producirata »nedolžna« predloga v začetkih obeh besed. Seveda pa so tudi tu, kot pri vseh pravilih, izjeme - naj mi na primer kdo poreče, da je bila Milica Makoter žalostna in togotna, ko je odhajala iz mariborskega pripora (in obratno, ko so jo odpeljali tjakaj).

Ampak: če ste morebiti med tistimi, ki so prepričani, da je aktualni slovenski trenutek, ki ga lahko označimo tudi za čas politično-gospodarskih prihajanj in odhajanj, če torej mislite, da je to nekaj izjemnega, nekaj, kar vas mora nabiti s tako močnimi čustvi, da bi najraje nekoga poslali v ..., naj vas skušam pomiriti.

Že res, da so menjave, odstavitve, kadrovske rošade, sporazumni odhodi, nasilni prihodi, ali kot se dogajanje še lahko označi, presneto dobro medijsko podprti. To pomeni, da vam z ekranov ali zvočnikov lahko ob družinskem kosilu k slastni pečenki na krožnik vržejo še kost za glodanje: kdo je koga, zakaj prav njega, kje so botri, so za tem črni ali rdeči, kdo je naslednji in še in še. Človeku se ob tem lahko le spahuje, »avtorica« okusnega nedeljskega kosila pa bo ob vsiljivi kosti upravičeno jezna. Torej: ne dajte se moriti medijem, ne pustite, da bi vas prepričali, da je za vas od družinskega miru pomembnejše, če bodo poslej v trgovinah namesto dosedanjih artiklov naprodaj črne zastave z likom nekdanjega velikega vodje. Ne dajte se motiti. Kajti vse skupaj je le igra, za katero lisjaki potrebujejo prav vas: malega, vseverujočega človečka, ki je najbolj pripraven za to, da te - resnici na ljubo so to zelo drage igre - plača. Od tu naprej pa bi se morda že splačalo vznemirjati - a kaj, ko veš, da bodo za enim prihodi in odhodi na vrsti novi. In spet se bodo imenovali prihodi in odhodi, le da bo na črnih zastavah lik novega liderja, ki je moral vzeti slovo.

Prihajanje in odhajanje je vsaj za tisti del našega bivanja, ki mu rečemo tuzemsko, nekaj končnega. Končno je, ko iz maternice privekaš v življenje (prihod), in končno je, ko umreš (odhod). Se torej zavoljo veliko manj usodnih prihajanj in odhajanj splača zanemariti pečenko in užaliti kuharico?

ured-nik

Francozi in Avstrijci so se spopadli pri nas

V snemanju švicarskega filma o ustanovitelju Rdečega križa Henryu Dunantu je sodelovalo več kot 200 Prekmurcev in Prlekov

V življenju še nisem doživel, da bi kot »mrtvec« na bojišču ves dan, seveda le v času snemanja, ležal, bil preskrbljen s hrano in pijačo, na koncu pa bil poplačan še s 50 evri v gotovini. Tako lahko še nikoli nisem zaslužil denarja.

Od 28. avgusta do 9. septembra je potekalo v predelu avstrijske Radgone, Bad Radkersburga, snemanje filma o ustanovitelju Rdečega križa Henryu Dunantu. Kadre filma iz Napoleonove vojne in o ustanovitvi Rdečega križa so snemali na dvorišču cerkve v središču mesta in v opuščeni cerkvi ter na terenu v kraju Deutsch Haseldorfu tik ob slovensko avstrijski meji pod prekmursko vasjo Fikšinci. Tam so snemali filmske kadre na bojišču, kjer so uprizarjali znamenito bitko pri Solferinu (Lombardija Italija), ki je bila 1859. leta (pred 146 leti) med Avstrijci in Francozi.

V filmu, ki ga režira švicarski režiser Dominique Othen-Girard, glavno vlogo ustanovitelja Rdečega križa Henrya Dunanta igra švicarski igralec Thomas Jouannet, snemanje pa bo stalo 5,6 milijona evrov, je nastopalo več kot 200 stativov iz Avstrije in Slovenije, največ iz Prlekije in Prekmurja, ki so nastopali kot avstrijski in francoski vojaki, ranjenci, bolničarji, kmetje in begunci. Organizatorji snemanja so vabili nastopajoče z avdicijami, ki so jih pripravili v Murski Soboti in Ljutomeru. Za mnoge nastopajoče je bil to življenjski dogodek. Kljub napornemu celodnevemu snemanju so mnogi nastopali več dni, pri tem pa menjavali vloge, bodisi da so igrali vojaka, bolničarja, ranjenca, mrtvega, begunca, kmeta ali druge osebe. Ob tem so bili preskrbljeni s hrano in pijačo, na koncu snemanja pa so prejeli solidno plačilo. Za deset ur so statisti prejeli 50 evrov v gotovini. Invalidi brez nog ali rok so prejeli dvojni honorar.

Snemalna ekipa se je iz Avstrije preselila v rojstno mesto ustanovitelja Rdečega križa Henrya Dunanta v Ženevo. Snemanje pa bodo končali v Alžiriji. Film naj bi si gledalci ogledali prihodnje leto, ko bo končano snemanje in montiranje.

»Mrtvec« z bojišča, bil je Prekmurec, a ni želel biti imenovan, nam je po snemanju povedal: »Doselej v življenju še nisem doživel, da bi kot »mrtvec« na bojišču ves dan, seveda le v času snemanja, ležal, bil preskrbljen s hrano in pijačo, na koncu pa bil poplačan še s 50 evri v gotovini. Tako lahko še nikoli nisem zaslužil denarja. Seveda je bilo ob tem veliko doživetega in zabave.«

TOTO

Dobri vojak Kivdul

Pes na preži s francoskima vojakoma

Ranjenci na kosilu

Ranjeni francoski vojak išče pomoč pri kmetih.

Napoleonov vojak ob mrtvem konju na bojišču

Francoški, Napoleonovi, vojaki gredo na položaje.

Francoški pehotni vojak

YU-arhivi še nedostopni

pen jih je odprl

Endre Göntér, oblikovalec Pëna XI.

Če ne bi prišlo na podjetju do pleskanja, menjavanja podov in pohištva, bi imel namesto yu-arhiva še vedno yu-kaos. Je pa užitek, ko naletiš na fotografije, ki obudijo spomin za vsaj nekaj let nazaj.

Ludvik Kovač je bil odgovorni, jaz tehnični urednik VESTNIKA in sva zato x let tesno sodelovala. Nekoč sem mu zagotavljal, da je ovijalka na steni lepa, ker jo zalivam s slivovko, ki sem jo prej natočil v steklenico za zalivanje. In grimasa je rezultat degustacije. Dokumentiral je fotograf Albert Abraham - po prejšnjem dogovoru.

Da ne bi kdo pomislil, da smo Bojan Kos, Ludvik Kovač in jaz zopet člani pivsko-degustacijske komisije. Pivo smo okusili zaradi spoštovanje do Čehov in češkega piva leta 2001 v središču Prage, kjer ga ponujajo skupaj z znano beherovko. Uresnili smo njihovo željo!

Vsakoletni sindikalni izleti so bili del kolektivnega življenja v našem takratnem zavodu. Bil je majski izlet, doma smo imeli že pomlad, v Lichtensteinu pa nas je zjutraj pri zajtrku presenetila prava zima. Takratna Evropa je pokazala zobe.

Posnetek je nastal leta 2000, malo pred končnim zaprtjem gostišča na železniški postaji v Soboti, znanem tudi kot ÁLLOMÁS. Vzrok je bil rojstni dan Ferija Horvata. Dobrodošlico smo mu naročili ob nastavljenem darilu pri stranskem vhodu, kjer je njega, Bojana Peška, sebe, Ferija Maučeca in mene pogostil s špricerji oberšef LACI. To so bili časi, ko je bog še hodil po zemlji in na állomásu.

Še sredi minulega stoletja so bile ljubljanske Dravljane dolga vas. In zatem se je tu razmahnila gradnja zasebnih družinskih hiš, stanovanjskih blokov. Na območju tukajšnje pošte je danes okoli osem tisoč gospodinjstev z več kot 30 tisoč družinskimi člani. Med njimi je veliko Pomurcev. Eden tukajšnjih poštarjev je Prekmurec Marko Šlebič. Še posebno veliko dela bo imel pred decembrskimi prazniki.

Več kot sto molčečih delodajalcev

Končal srednjo računalniško šolo

Dravelskemu poštarju Marku Šlebiču je danes 30 let. Vesten je v službi, doma pa skrben mož in oče. Je rojak s Hotize, a je bil rojen v soboški porodnišnici. Družina je sprva kmetovala. Marko je obiskoval osnovno šolo Miška Kranjca v Veliki Polani in potem končal srednjo računalniško šolo v Mariboru. V začetku šolanja mu je umrl oče. Ima še brata Aleša, ki je tudi študiral v Mariboru. Po očetovi smrti so še nekaj časa kmetovali, a je bil dohodek premajhen za solidno preživetje, zato se je mama Manica zaposlila.

Marko se je pred devetimi leti poročil v Žižki. Bilo mu je 20 let. Po končani srednji šoli je ves čas iskal zaposlitev. Pripravnništvo je delal v komercialni soboškega cestnega podjetja. V tistem času je pričakoval naraščaj. Otrok se je srečno rodil, a on je bil brez zaposlitve. Iz lendavskega zavoda za zaposlovanje so ga napotili v Mursko Soboto, kjer so ga poučevali o možnostih za prekvalifikacijo. Dali so mu napotke, kako naj napiše prošnjo za sprejem v službo, kako naj se predstavi delodajalcu ...

Na različne naslove je razposlal več kot sto prošenj za zaposlitev. A ni dobil niti enega odgovora. Bil je zaskrbljen, nemočen, jezen. Ni videl uspešne življenjske perspektive. Uvidel je, da v domači pokrajini zanj ne bo dela, in je pomislil na selitev drugam.

Hiter in spodbuden odgovor pošte iz Ljubljane

Marko Šlebič je danes samozavesten, odločen, zadovoljen. Prihodnost mu je zagotovila pošta Slovenije. Po tistem, ko v domači pokrajini na prošnje za delo ni dobil nobenega odgovora, je poslal prošnjo v Ljubljano. Eno je namenil neki službi za tehnično varovanje, drugo pošti.

Na nedavnem srečanju v Dravljah mi je navdušeno ponazoril prvi stik s prihodnjim delodajalcem: »V sredo točno ob dvanajstih sem oddal na soboški pošti pismo s prošnjo. Namenil sem ga ljubljanskemu poštnemu podjetju. V petek zjutraj pa sem že dobil domov odgovor, poln upanja. Povabili so me v Ljubljano na razgovor. Vse potrebno za sprejem v službo v Ljubljani je bilo urejeno v treh tednih ... Trinajsti december leta 1999 je bil moj prvi delovni dan ...«

Kot pismonoša je začel delati pred šestimi leti na pošti v Dravljah. Še vedno je poštar na isti pošti. A začetek ni bil povsem enostaven. Sprva je moral dvakrat premisliti, kaj bo povedal, da ne bo zvenelo preveč narečno oziroma da ga bodo sodelavci razumeli. A jim je bila prekmurščina všeč. Večkrat jim je moral kaj povedati po domače.

Znašel se je sredi koncentriranega mestnega trušča. Tu skozi se valijo množice avtomobilov proti Gorenjski, Avstriji in obratno. Pol leta je živel v Ljubljani sam. Žena Monika (rojena Tibaut) in sinček Blaž sta ostala v Žižki. Ob pomoči znancev je dobil takoj sobico v Linhartovi ulici blizu Žal. V nedeljo se je znašel v Ljubljani in v ponedeljek se je že začel uvajati v poštarstvo. Prvi teden mu je bil za mentorja izkušen poštar. Naredil je tudi ustrezni tečaj z izpitom.

V začetku je imel precej več dela. Raznašati je moral namreč tudi številne reklame, ki so za nekatere nepotrebna navlaka. Poštni nabiralniki slednjih so zdaj označeni z nalepko, iz katere je razvidno, da reklamnih sporočil ne želijo prejemati. Zahtevnost njegovega dela je odvisna od terena. Enkrat obiskuje stanovanjske bloke, stolpnice, za tem družinske hiše. In njegov rajon je Dravljanska ulica.

In kje so Dravljane? To je severozahodni del Ljubljane. Ob starem jedru nekdanje dolge vasi je

Poštar Marko Šlebič kaže v Ljubljani proti območju, kjer vsak dan obiše na stotine ljudi, gospodinjstev. Foto: Franček Štefanec

bil pozidan v šestdesetih letih prejšnjega stoletja z individualnimi hišami del proti Celovski cesti, proti zahodu pa Dravljanska gmajna s stanovanjskimi bloki, stolpnici. Tu živi v osem tisoč gospodinjstvih več kot 30 tisoč prebivalcev. Domačinov je malo. Med priseljenci je veliko Prekmurcev in Štajercev. Z njimi ima Marko še posebno pristne stike. Nekaterim prinaša tedensko tudi Vestnik.

Napadli in oropali sodelavca

Marko raznaša pošto peš. To zahteva tukajšnja gosta poseljenost. Tu in tam obiše sosednji teren s kolesom. Dnevno prehodi po nekaj kilometrov. Med 16 zaposlenimi na dravelski pošti je edini Prekmurec. Zaposleni so še Štajerci in drugi. Delo poštarjev je postalo nevarno. Njemu se doslej ni zgodilo nič, lani pa so napadli in oropali njegovega sodelavca, a je izkupiček tovrstnih napadalcev danes zanemarljiv. Danes nosijo poštarji pokojnine domov le redkim. A prav te so napadalcev cilj.

Poštarji imajo ustrezne varnostne tečaje, strokovna predavanja. Na internem izobraževanju se sproti prilagajajo zahtevam časa.

Žena kuha učencem poljanske osnovne šole

Pol leta po Markovem prihodu v Ljubljano sta se priselila še žena Monika in sinček Blaž. Sprva so živeli v garsonjeri v Dravljah. Družina se je povečala še za sinka Davida. Od julija letos imajo v najemu pritličje družinske hiše v Črnučah. Življenje jim je zdaj veliko prijetnejše, domače, a za najemnino odštejejo mesečno 80 tisoč tolarjev.

Markova žena Monika je končala gostinsko šolo v Radencih. Zda je zaposlena kot kuharica v osnovni šoli Poljane v osrčju Ljubljane. Prej pa je kuhala v gostilni Žabjek v Žižki, katere lastnik je njen stric. Družina vestno gospodari. Daje tolar na tolar in misli na prihodnost. A se z mislimi vedno znova vračajo v Prekmurje, kamor se odpeljejo na obisk skoraj vsak mesec. Markova mama Manica živi zadnji dve leti na Viru pri Domžalah. To je blizu Črnuč. Njegov brat Aleš pa se namerava zaposliti v Avstriji.

Na stotine čestitk

Marko bo imel največ dela od 10. do 25. decembra z raznašanjem božično-novoletnih čestitk. Sledijo še čestitke zamudnikov, pozabljenec in pošiljke iz tujine. A je pisemskih čestitk zadnja leta manj. Kriva je velika razširjenost klasičnih in predvsem mobilnih telefonov in vedno bolj je razpredena elektronska pošta. A se bo za Marka število pisemskih enot vendarle zelo povečalo spet pred velikonočnimi prazniki v začetku prihodnjega leta.

Za raznašanje pošte uporablja Marko poseben poštarški voziček. Klasična poštarška torba mu na tukajšnjem terenu ne pride v poštev. Vanjo gre namreč premalo pošte. Dravelski poštarji bodo pred novim letom nekoliko nazdravili, a naš rojak Marko meni, da bo predpraznično srečanje kratko, saj se običajno vsem mudi k svojim družinam, sorodnikom, prijateljem.

Poštar Marko Šlebič je ob koncu pogovora dodal: »Zapišite še, da lepo pozdravljam vse domače in prijatelje v Prekmurju in jim želim vesel božič in srečno novo leto 2006!«

Franček Štefanec

Dr. Ivan Janez Štuhec

teolog

IVAN JANEZ ŠTUHEC se je rodil 17. novembra 1953 v Celju, a je otroška leta preživel v Prlekiji – osnovno šolo je obiskoval pri Mali Nedelji, leta 1973 pa je maturiral na ljubljanski gimnaziji. Najprej se je vpisal na ljubljansko pravno fakulteto, naslednjo jesen pa se je prepisal na teološko. Diplomiral je leta 1981, junija istega leta je bil v Mariboru, kjer biva še danes, posvečen v duhovnika.

Eno leto je bil kaplan v Slovenski Bistrici, nato se je vpisal na papeško univerzo Gregoriano v Rimu, kjer je junija 1988 uspešno obranil doktorsko disertacijo. V akademskem letu 1988/89 je kot asistent začel predavati na ljubljanski teološki fakulteti na katedri za moralno teologijo. Od 1992/93 v Mariboru predava predmet osnovne moralne teologije, v Ljubljani in Mariboru pa predmet družbeni nauk Cerkve. Od leta 1999 do 2004 je bil prodekan enote teološke fakultete v Mariboru.

Njegovo področje raziskovanja je usmerjeno v družbeno etična vprašanja in v tej zvezi raziskovanje družbenih tokov v dvajsetem stoletju. Udeležil se je številnih simpozijev in okroglih miz in velja za enega najboljših teoretikov sodobne slovenske katoliške cerkve.

Dejaven je tudi na drugih področjih, saj je od leta 1988 do 1997 vodil študentsko pastoralo v Mariboru in v tem okviru soustanovil mladinski center Sinaj ter Akademsko

To je on

Zgodba z naslovnice

katoliško združenje AMOS. 1990. je bil soustanovitelj galerije Ars sacra, podobno pa velja za Vzgojno-izobraževalni zavod Antona Martina Slomška, kjer je postal tudi direktor. V okviru zavoda deluje tudi mariborska škofijska gimnazija. Med drugim je bil tudi član pogajalske skupine za urejanje odnosov med državo in cerkvijo. Sodeloval je na mnogih javnih tribunah in omizjih, kjer ga je slovenska javnost spoznala kot pronicljivega sogovornika in odličnega poznavalca slovenskih družbenih razmer.

V času osamosvajanja je organiziral predavanja z družbeno tematiko, v škofijski avli v Mariboru pa skupaj s tamkajšnjo občino javni shod za mir ob prvi žrtvi jugoslovanske vojske. Je član številnih mednarodnih strokovnih združenj in domačih komisij. Napisal je knjigo Družbene presoje (2002) in Cerkev – sveta in prekleta (2005), tik pred izidom pri Mladinski knjigi pa je njegovo delo z naslovom Smer – osvobodena dežela.

Čeprav je tako na pedagoškem kot znanstvenem raziskovalnem področju praktično ves čas zaseden, se rad vrača v domače kraje. Tako ob nedeljah mašuje tudi v prejšnjih krajih. Ni jih malo, ki bi Ivana Štuheca radi videli kot prvega škofa domače pokrajine, če bo, kot je načrtovano, ustanovljena škofija Murska Sobota.

Zgodbe

ki jih piše
ŽirčenaS haloških gričev
na prekmursko ravnicoAngelca
Gorjan

O slednji meni tako: »V Prekmurju živi jekleni rod, ki ljubi svojo zemljo in svoj dom. Na zasanjani in nekoliko otožni prekmurski ravnici lahko preživiš, ker te obdajajo dobri ljudje in ker na rodovitni zemlji raste kruh.«

Angelca Gorjan se je rodila 23. februarja 1943 v haloški vasi Čermožiše pod Donačko goro. Odraščala je v kmečki družini Korezovih, ki so jo sestavljale tri generacije. Angelca je bila tako kot drugi otroci najprej pastirica in obenem je opravljala težka kmečka dela v hribovitih Halozah. O svojih starših pravi, da so bili skrbni in delavni. Bila sta skromna, ljubeča in stroga. Imela sta odprto srce za vse, ki so potrebovali pomoč. Moja sogovornica se nič ne sramuje priznati, da pri hiši ni bilo vedno vsega v izobilju. Otroci so v šolo hodili slabo oblečeni in bosi od velike noči do prve jesenske slane. V šolo v Stoperce je morala pešati pet kilometrov. Prašne poti do cerkve, trgovine in pošte so bile prav tako oddaljene približno pet kilometrov.

Angelca pravi, da ima najlepše spomine na babico, ki je vnuke razvajala in jim rezala najboljši kruh.

Pri Korezovih se je vedno dosti bralo, s ponosom pove Angelca. Starši so svojo ljubezen do knjig prenašali na otroke. Zbirke Prešernove in Mohorjeve družbe so

začele bogatiti življenje njej in njenemu revnemu haloškemu svetu, kjer so živeli in še živijo dobri ljudje. V knjige se je poglabljala bolj in bolj, zato ni čudno, da so jo na vasi ljudje imeli za čudakinjo, kot se spominja rosnih dni.

Po osnovni šoli je Angelco pot vodila v svet. Odsla je na Gorenjsko, kjer je želela pridobiti več znanja, po katerem je vedno hrepenela. Najprej je bila ekonomka v obratih družbene prehrane. Toda hotela je postati vzor drugim in svoje izkušnje ter znanje posredovati vsem, ki si tega želijo. Njena velika želja je bila, postati učiteljica. Tako jo je pot vodila na višjo gospodinjstvo šolo v Groblje pri Domžalah, nato pa je v Ljubljani študirala še kemijo in biologijo in prvo delovno mesto učiteljice je bilo na osnovni šoli Preddvor, kjer je poučevala gospodinjstvo, kemijo in še biologijo.

Tam je spoznala svojega življenjskega sopotnika Draga, učitelja likovnega pouka. Takratna šolska uprava pa z mladimi učitelji ni ravnala tako kot danes, kajti premeščali so jih na delovna mesta, ki si jih niso sami izbrali. Velikokrat so učitelji prvič slišali za kraj, kjer se jim je obetalo novo delovno mesto in kjer so si ustvarili dom. Taka sta bila Angelca in Drago. Široka prekmurska ravnica in nebo nad njo je postala njun dom.

Začetek na prekmurski ravnici ... so za to krive vile, ki so prišle iz poplavljenega Mure?

Ko danes upokojena »tovarišica« začne pripovedovati o prihodu v Prekmurje, ji spomini potujejo daleč nazaj v tisto mokro poletje leta 1986. Takrat je Mura razlila svoje vode preko vseh svojih nizkih nasipov in ogrozila vse vasi, ki ležijo ob njenem toku.

Spomin na šolske dni. Fotografija je nastala 15. junija 1971.

Tisto poletje sta zakonca Gorjan pripotovala v Prekmurje. Vozila sta se od Kranja do Murske Sobotice. Pozno popoldne sta čakala na stari avtobusni postaji v Murski Soboti na prevoz v Turnišče. Dva mlada učitelja, ki sta se maloperej poročila, sta nosila s seboj vse svoje premoženje v kartonastem kovčku in v paketu, ovitem v rjav papir.

Na avtobusni postaji sta tujca pritegovala poglede mimoidočih. Pa tudi onadva sta z zanimanjem opazovala ljudi, ki so hodili mimo. Takrat so se ljudje še pozdravljali tudi v mestih.

Na avtobusno postajo je končno prisopihal čuden avtobus in za njiju se je pričelo potovanje po blatni ravnici. Tam pri Dokležovju je avtobus zavezil v globoke Murine vode in sopihal skozi Melince do vseh treh Bistic. Vsepoposod se je razlivala globoka kalna voda. Dobrovoljen okrogel šofer srednjih let je srečno na pamet prevozil vse poplavljenе ceste skozi vasi ob Muri in zavil proti Črenšovcem in naprej

do Turnišča, kjer sta pri Klementovi gostilni izstopila.

Tovarišica Gelca

Začela se je idila vaškega učiteljevanja in prilagajanja na novo okolje. V začetku sta se srečevala z narečnimi pregradami, kajni teklo vedno vse gladko. Obstajale so ovire pri jeziku. Zaveda se, da je narobe naglaševala priimke učencev. Niso ji zamerili, ker, kot pravi, se jim je vedno opravičila. Enostavno ni razumela, kaj pomenijo besede friško, furki, cecajte deki, kaj so to retaši, kaj so to telige, tragie, cūkani in še mnogo drugih izrazov. Skupaj z učenci so se nasmejali do solz, ko so odstranjevali ovire pri sporazumevanju. Z nasmehom so pošali: »Že dolgo gučin po prekmursku, indre po Sloveniji pa govorijo, zato nas vsigdar vsigdi na razmijo.« Angelca je prepričana, da sta z možem v Prekmurje ostala prav zaradi ljudi ter si tu ustvarila svojo družino in dom. Ostala sta zaradi nedolžnih in radovednih otroških oči, ki so

Angelca s svojimi štirimi vnuki Nikom, Alenom, Antejo in Lukom

Kdo pa so ti mladi fantje?

Kot sem zasledil, je zbral najstarejše sistematizirane podatke o prekmurski prehrani učno-vzgojni pisatelj Jožef Košič v prvem narodopisnem orisu prekmurskih Slovencev. Potem v 2. polovici 19. stoletja ni več opisoval prekmurske prehrane. Šele ob koncu stoletja je madžarski etnograf Valentin Bellošič v orisu prekmurskih Slovencev v delu o avstro-ogrski monarhiji na kratko omenil prehrano Prekmurcev.

Etnografski pojavi so izrazito družbeni, se v njih izražata razvoj in povezanost z drugimi pojavi v družbenem življenju. Gospodarsko moč kmečkih družin najpomembneje izpričuje prehrana, prav kakor blizu in posteljina. Večinoma je v preteklosti gospodarska moč posestva

okusnejšo in raznovrstno hrano, čeprav bi ji bilo to včasih mogoče. Za jedilnik bogatejših družin so bili zlasti značilni močnate jedi in obilno uživanje mesa (seveda bistveno manj kot danes), beljenje in redno trikratno kuhanje na dan. Ženske v takšnih družinah so imele več možnosti za gospodinjsko izobrazbo, kar je pospeševalo razvoj prehrane. Količina in kakovost prehrane sta imeli v ljudski sodbi o gospodarsko-socialnem stanju hiše vedno odločilno mesto. V zvezi z uživanjem hrane so bili tudi posebni družbeni odnosi med gospodarji in služinčadjo, delavci, sorodniki in gosti. Poseben pomen je imelo prehranjevanje kot sestavni del ljudskih praznikov – bodisi družinskih ali kakšnih drugih. Ob takih priložnostih so imela

Kuharski tečaj v Pečarovcih 30. avgusta 1940. Fotografijo je posnel soboški fotograf Jerolim Purač.

Kuharji in kuharice

ajala tudi psihološke osnove za prizadevnost ženskih članic družine pri pravljanju hrane, kar je največkrat aločalo o njeni kakovosti. Ženska v podarsko šibki hiši dostikrat ni imela volje ne želje, da bi skušala z majhnimi položljivimi sredstvi pripraviti čim

zupanjem zrla vanju in kar vsrkavale novo in hvaležno sprejemale znanje. sta zaradi prezgodaj zgaranih in javih otroških dlani, ki jim je moral pokazati pot v svet, med ljudmi, pot boljše življenje. Tudi Angelca mnogo preživi med svojimi vnuki, ne pa njen bo Prago, ki se je leta 2003 poslovil od svojega sveta. Angelca pravi, da je z njim v stalni vedno povezana.

Svoja dva otroka Leo in Tea sta vzgojila v človeka, ki sta si ustvarila svoje domove, sta ponosna starša, ki svojemu uradu kažeta pot v prihodnost.

Čeprav je Angelca Gorjan na turniški osemetki do upokojitve poučevala biologijo in kemijo, kljub temu ni človek, ki bi stal na svojem področju. Poklicu se je predanostjo posvetila, vendar je bila vedno aktivna tudi na drugih področjih domačega kraja. Od krajevnih skupnosti do kulture in vse do pisanja knjig. Svojo življeno navezanost na Turnišče in na kraj je opisala v svoji knjigi Prekmurska krajina. Nekaj let pred to izdajo pa je njena knjiga Haloške podobe, v kateri se sentimentalno spominja svojega

Bojana Goloba je o Angelci zapisala: Značilnost njenih pripovedi o ljudeh in dogodkih je v posebnem žarčenju. Njeno izpisuje iz njih dobroto, vdanost, nepenjenje, žalovanje po izgubljenem, in trpko usodo njihove narodenosti prostor in čas. V njenih pripovedih so različni družbeni dogodki in tako posamične usode prepletajo s socialnimi vzorci in vzorci čustvenih in materialnih tokov za panoramsko sliko prekmurske ravnice.

Angelca ni neprizadeta opazovalka življenja; diha v ritmu vsega živega, tesno povezana s krajem, z okolico, z ljudmi.

Bojan Zadravec

posamezna jedila že obreden pomen in je v njih veljalo in še velja tudi danes, a ne povsod, da so določena jedila značilna za posamezne običaje oziroma praznike. Prekmurski človek si je privoščil kaj boljšega pri težkem fizičnem delu in tudi ni poznal skromnosti na gostijah ter drugih slovesnih priložnostih.

V znamenju gospodarsko-socialnega razvoja se je pripravljala hrana, ki je bila v dosegljivi preteklosti izraz boja s skromno zemljo. Jedila, ki so bila že zakoreninjena v kulturi Prekmurca, so ostala kot dediščina njegovega izročila iz težkih časov. Še dandanes je ohranil prekmurski jedilnik, kljub močnemu pomeščanju in svetovnim vplivom, svoj prvotni kmečki značaj. Malomeščanski in srednjemeščanski razred je zanesel s svojimi neposrednimi in posrednimi stiki zlasti v vasi novosti tako v prehrani, ki je postajala vedno bolj raznovrstna, kot kuhinji z njeno ureditvijo, pohištvo in orodjem ter tudi jedilnim priborom.

Da bi ugotovil, kakšen je bil vpliv meščanske kuhinje na podeželsko, sem v

Murski Soboti obiskal 92-letno gospo Karolino Zelko, rojeno Kumin, ki je bila pred drugo svetovno vojno hišna in gostilniška pomočnica v restavraciji in mesnici Kemeny v Murski Soboti ter v kavarni in restavraciji Faflik. Pritrdila mi je, da so res pripravljali jedi, ki takrat še niso bile značilne za Prekmurje. Kot mi je povedala, je bila velika pozornost namenjena higieni pri pripravi hrane.

O načinu kuhanja in razvoju le-tega sem se pozanimal pri mag. Branislavi Belović, dr. med., ki me je presenetila s podatkom, da so imeli leta 1930 v Črenšovcih organiziran kuharski tečaj, na katerem je bilo zbranih približno 40 udeleženk. Posebnost na tečaju je bilo »pohanje« mesa oziroma cvrtje po dunajsko. Omenila mi je tudi dve kuharski knjigi, ki sta bili razširjeni po kuhinjah med Muro in Rabo. Prva je bila v gotici iz leta 1909 Deutsche Küche Katarine Prato, ki je bila kuharica na dvoru. Recepti njenih jedi vsebujejo veliko maščob. Druga je bila iz leta 1910 Spretna kuharica – Nova velika kuharska knjiga, ki je manj razkošna kot prejšnja,

vendar vsebujejo recepti približno enako količino maščob, več pa zelenjavnih sestavin (grah, fižol, leča, ohrovt ...). Kuharske knjige iz tistega obdobja vsebujejo recepte za peciva s čokolado in sladoledom, ki so ga pripravljali že v tistem obdobju, vendar le v večjih mestih. Na policah prekmurskih kuhinj so bile tudi knjige iz 30. let prejšnjega stoletja od dr. Oekterja. Pomembno je omeniti tudi Felicito Kalinšek, katere knjige so izšle v več kot dvajsetih izdajah.

Prej omenjeni kuharski tečaj v Črenšovcih ni bil edini, ampak je bil med prvimi. Od petdesetih let prejšnjega stoletja je bil organiziran v vsaki vasi. Tam so starejše in mlajše gospodinje in tudi fantje spoznavali nove tehnike kuhanja. Med znanimi kuharskimi učiteljicami na območju Murske Sote je bila Marta Kikec.

Predvsem zdomstvo, izseljenstvo in vojaške selitve so veliko vplivali na prekmursko kuhinjo, ki je bila zlasti pod vplivom avstro-ogrske kuhinje. O tem nam pričajo kuharske knjige, ki se v teh krajih iz tistega obdobja najdejo še danes. V drugi polovici 20. stoletja je imela velik vpliv jugoslovanska kuhinja. Danes pa je poplava najrazličnejših ponudb za pripravo hrane. Kako ne, saj tudi Prekmurci pišejo debele kuharske knjige!

Bojan Zadravec

Ja novembra je odleto še eden veliki direktor. Nega več najboukšoga sosida. Čiglij bi naj Mercator letos mafno, telko kak še nikdar. So mogli gospod Jankovič oditi. Zakoj li? Sam gospod ministrski predsednik so pravli, ka je Zorana te davno nazaj, na njegov masazni ledni stouček posado osebo Anton Rop. Fajn. No zaj njemi je pa teisti stuček na šteroga ga je Tunek gor dal, Janči kraj spodmekno. Pa nej samo njemi. Skoro sakši vekši direktor šteri za vuzen bilice se izda z rdečof farbof farba, pod touf nouvo f vladof pakejra kufre. Narod se pa naj sekejra če se šče.

Srmak nede nej Korelić, z Luke Koper, pa nej Mokrović s Term Čatež, pa nej Lotrič s Petrola. Ka od Jankoviča sploj nemo gučo. Dvajsti štiri plače njemi dedek mraz na transakcijski račun prnese. Skoro sto milijonov bruto. Pa od toga tuj skor 50 vō dobij. Milijonof, dragi moji. Naš ati je vō računof, ka če bi mel 120 durdof plače, bi on za Zoranovo odpravnino odo f službo 34 lejf pa 7 mejscof. Če de se pa pokazalo, ka nemre z mejseca v mejsec živeti, njemi pa prej dajo še ovo kartico, ka de te lejko pike koristo. Malo se njemi zato kuca Zorani, da sta še s kameradon Milanon po Srbiji lokacije za Mercatorove Megamarkete

iskala. Ali nika je nej večno. Pa tou bi se tej naši sedanj, ka nas vodijo v svetlo bodočnost, tuj pomali lejko začali zavedati. Prvo leto njuvoga vladanja mo si zapomnili samo po ton, ka so nan nalepke za avtoje ukinoli, pa ka so spozamenjali se ka so lejko.

Zaj višta nas pa čaka preporod gospodarstva. Pod vodstvom naj stranke, naj davčna reforma, pa de prej pejnez kak blata za rzavoj Slovenije pa za raziskovalne naloge. Gvūšno, do raziskovalci najpre raziskovali šteroga preignjega od prejšnje garniture so pozabili zamenjati. Mesija davčnoga preporoda je pa gospod J.P. Damijan. On tak računa, ka de tou njegovo delo doubilo potrditev cilou z novin ministrstvon. Kak de se li zvalo? Ministrstvo za P. p je po ton sredinskof P-ji ka ga gospod Damjan majo med imenon pa priimkon. Za kakši p se ide si pa zmislite sami.

Po neštérni izračunaj, de delavec šteri zaj zasluži bogi 100 gezero tolarof, po toj reformi doubu še par gezero menje. Direktor pa s vojoj milijonskof plačof pa par deset gezero več. Pa ka ste mislili? Ka ste mislili ka živemo f kakšen Robin Hoodi, ka do bogatin kraj gemali pa srmakan talili. Malo morgen? Toga nega f kapitalizmi.

Vači nan pa že veseli december coj ide. Miklavžek že darila mota, pa tuj drujgiva dva kecativa že brodita ka naj prneseta

maloj pa malo vekšof deci. Lejko njima pišete, ka naj nan malo več pameti f tou našo deželico na sankaj prvličeta. Za dedka mraza san tak nej gvūšen ka letos f Slovenijo prijde, ka so si ga tak ali tak f staron pokvarjenon komunističnon sistemi zmislili.

Se ena zelo pomembna stvar se je zgodila f preminočen mejseci. Naši dragi policisti do doubilo duhovno službo. Tak če van decembra vozniško kraj zemejo, ter bar znali komi se žaliti. Nika je več nej krijava policija. Zaj do se se pritožbe pijsale na najvišjo inštanco, štera je nad nami. Mogoče njin tuj loparčke zamenjajo. Ka do zaj namesto rdeči palic, pa loparof vnoči stavlali z rdečimi križami. Če bole premislin, tou nikak nede šlo. Križ že križ, samō ka bi rdeče barve bil? Po nouvon so sumljivi tuj si tisti, ka se v rdeči avtojay vozijo. Nikdar se ne vej.

Še od gospoda predsednika ka ne pozabin. Gospod Drnovšek se zadnje čase redno za Kosovo gor gemlejo. Zakoj li? Ge si brodin, ka so njemi znankar obečali sladoled do konca življenja – šenki. Zunanji Rupel je pa nej glij rad, ka se je nej on trgō za Kosovo. Pa bi najrajši Drnovški 25 nekan nastrejšlo.

P.S. Vači pa vrli bojte, pa si bar malo na tou zmislika ka je januar najduksi mesec f cejlon leti.

VANEK

Varnost računalnika na internetu

Svet digitalnih tehnologij

Kako ste ozaveščeni glede varnosti vašega računalnika? Večina uporabnikov premalo. Četudi ste kupili računalnik z instaliranim protivirusnim programom, ta avtomatsko še ne predstavlja zaščite. Nekaj morate vedeti in postoriti tudi sami.

Najpogostejše je novi računalnik najbolj izpostavljen mrežnim napadom. Preden ga povežete z internetom, dobro preverite zaščito s protivirusnim programom in požarnim zidom. Še najboljši je strojni požarni zid. Programski požarni zid ponuja tudi operacijski sistem (Windows XP + SP 2) ali programe, kot sta ZoneAlarm in Norton Personal Firewall. Pomembno je imeti tudi aktualne popravke uporabljanih programov in operacijskega sistema ali nastaviti avtomatsko posodabljanje. Pomembna nadloga je tudi spyware in adware, ki ju lahko odstranimo s programi antispyware. Še najbolje je imeti celoten programski paket za zaščito, ki vsebuje vse našteje komponente.

Zaščita se začne že z uporabniškim imenom. Dobro je, da uporabljate gesla in da ne delate ves čas v administratorskem načinu, ampak z omejenimi pravicami, saj lahko v nasprotnem primeru kak nevaren program naredi marsikaj. Gesla naj bodo dovolj dolga in takšna, da se jih ne da kar ugani.

Pri morebitnih težavah lahko pomaga tudi funkcija System Restore (Win XP, Me), ki povrne stanje sistema pred okužbo. Ima pa tudi slabo stran v primeru, da je bilo okuženo že prejšnje stanje. Včasih je dobro zagnati računalnik v varnem načinu (Safe Mode), kjer se zaženejo le najnujnejši programi. S tem zaobidete nevarne programe in jih lahko odstranite. Veliko programov se namreč zasidra v zagon sistema. Uporabite enega od programov za nadzor zagona, kot je recimo že sistemski MSConfig.

Nevarni programi večkrat uporabljajo dvojne končnice datotek. Windowsi privzeto

ne prikazujejo vseh končnic, zato bo lahko datoteka slika.jpg.exe videti kot slika.jpg in je ne bomo prepoznali kot potencialno nevarne.

Pri vedno večji uporabi brezžičnih komunikacij je pomembna zaščita povezave. Standard WPA predstavlja zaščito takšne povezave s pomočjo imen in gesel in je podprt v večini brezžične računalniške opreme. Še močnejši je nov standard WPA2. Pazljivost je potrebna tudi pri uporabi javnih brezžičnih dostopnih točk. Ranljivo je dovoljevati izmenjavo datotek iz vašega računalnika (file sharing). To je bolje takrat izklopiti in imeti nameščen požarni zid.

Pri elektronski pošti je velikokrat nevarno, če okuženo sporočilo ali priponko odpremo. Vključen avtomatski predogled sporočila je koristno izklopiti. Če imate instaliran Service Pack 2, odpravi nekaj teh težav Outlook sam. Pogost način napada je sporočilo, da neki vaš mail ni bil dostavljen. Podobno je s sporočili, da se lahko odjavite s seznama prejemanja določenih reklam ali sporočil. Vi to sporočilo odprete ali odgovorite in težava je tu. Bolje je zadevo kar zbrisati. Varnejša so sporočila, ki jih je poslal nekdo s certifikatom. Ta zagotavlja, da je sporočilo res od navedenega pošiljatelja.

Nevarnost pri uporabi zelo razširjenih programov in operacijskih sistemov je tudi, da napadalci vanje vložijo največ truda za izkoriščanje napak. Zato je dobro presedlati na drug brskalnik, program za branje pošte ali, malo ekstremno, kar cel operacijski sistem. Pri uporabi interneta bodite zelo skeptični. Na razna odpirajoča okna se ne odzivajte ali vnašajte svoje podatke in jih raje sproti zapirajte, razen če točno veste, za koga gre.

Pri uporabi javno dostopnih računalnikov bodite pozorni, da v ozadju ali celo kot priklopljena strojna oprema ne teče program, ki si zapisuje, kaj tipkate. Tako pride tudi do vaših vtipkanih gesel. Raje ne vpisujte pomembnih gesel in ne zapuščajte računalnika med delom. Na koncu tudi malo počistite za seboj začasne datoteke, zgodovino brskanja in piškotke.

Kot vidimo, je potrebno kar precej znanja in izkušenj za res varno delo z računalnikom. Zato občasno spremljajte članke o varnosti in bodite pozorni pri uporabi interneta.

Dr. Matej Gomboši

Medgeneracijsko sporazumevanje

Spoštovani pomurski župani in vsi drugi govorniki na srečanjih s starejšimi občani po pomurskih občinah! Le redkokdaj v preteklosti, odkar nas z dogodki v regiji seznanjajo tudi naše lokalne TV-postaje, sem tako z zanimanjem gledala prenose organiziranih srečanj s starejšimi občani. Zakaj, je seveda logično vprašanje, ki sledi. Zato, ker sem letos opazila »napredek« pri govorih, ki so bili namenjeni zbranim ljudem.

Napredek v tem smislu, da ni bilo govora samo o njihovi materialni oskrbi in domovih za stare, ki da imajo tako in tako premajhne kapacitete, in da bi država vendarle morala razumeti, da jih je treba povečevati ali graditi nove ... **Kakor da bi cela številčno zelo močna populacija starih ljudi nad 65 let komajda čakala, da končno lahko pristane v katerem od teh domov.** Tokrat so se vaše besede dotaknile, sicer zelo rahlo, previdno, a vendarle, tudi tretje človeške razsežnosti in potreb v zvezi z njo. Nakazale so tudi druge možnosti organizirane skrbi za stare. Hvala Vam v njihovem in v svojem imenu.

Da pa ne bi vse skupaj ostalo pri teh rahlih, tipajočih začetkih, mi dovolite, da Vam pomagam premagati »tisti nerodni občutek«, ki ga niste mogli skriti pri svojih in ki ga imajo prav vsi, preden se odločijo, da se bodo naučili stare ljudi razumeti. Prepričana sem, da je povzetek razmišljanja dr. Ramovša, ki na Inštitutu A. Trstenjaka s sodelavci razvija programe za nove krajevne mreže medgeneracijskih programov in ki si ga bom izposodila v nadaljevanju, primeren za to

razumevanje. Celotno človeštvo, **zlasti pa evropska kultura, smo pred nalogo**, da po obdobju uspešnega dviga materialne kakovosti življenja **razvijemo tudi kakovost medčloveškega** – še posebej medgeneracijskega sožitja. Brez tega so ogrožene tudi pridobitve materialne kakovosti življenja. **Rešitev se kaže predvsem v zavestnem spoznavanju vseh treh generacij v novih programih**, ki temeljijo na **socialnem učenju** osebne komunikacije in človeške rasti. Medčloveška komunikacija v današnjih življenjskih razmerah ne more potekati po spontanosti tradicionalnih komunikacijskih vzorcih, **tako kot današnji promet ne more potekati z vozovi na živinsko vprego**. Ta komunikacija tudi ni nič lažja, kot je v današnjih življenjskih razmerah vožnja v javnem cestnem prometu. Ampak da se je naučiti. Od tradicionalne se ne razlikuje nič več in nič manj, **kot se hiter in gost sodoben avtomobilski promet razlikuje od vožnje z vprežno živi-**

no. Spoštovani župani, boste naslednjič zopet imeli pred sabo projekte za vodno, prometno, kanalizacijsko in drugo komunalno omrežje, se spomnite na ta srečanja s starimi ljudmi. In če boste v prihodnosti vsaj pol toliko časa, kot ga namenjate komunalnemu omrežju v svojih občinah, posvetili **socialni mreži medčloveških odnosov**, ki životari v slabih razmerah razvalin tradicionalne kulture in ki v današnjih življenjskih okoliščinah ni več uporabna, bo Vaše srečanje s starimi ljudmi **naslednje »tistega nerodnega občutka«**, ki ga sicer nikoli ne boste mogli odpraviti. **Ne pozabite, da so materialne komunalne mreže res pogoj, da se pravilno ne zastrupi v materialni nesnagi ali prometni zmedi, socialne mreže pa so pogoj, da se družbeno življenje ne zastrupi v socialni patologiji.** Pa veliko uspeha pri obnavljanju mrež vse vrste spoštovanjem

Tatjana Drolc

Motivirajte druge

Na številnih področjih je treba ljudi pripraviti do tega, da dosegajo določene rezultate, ali jih motivirati za določena ravnanja oz. dejanja. Tako npr. starši motivirajo svoje otroke, učitelji učence, prijatelji svoje prijatelje, žena moža in obratno, nadrejeni svoje sodelavce itd.

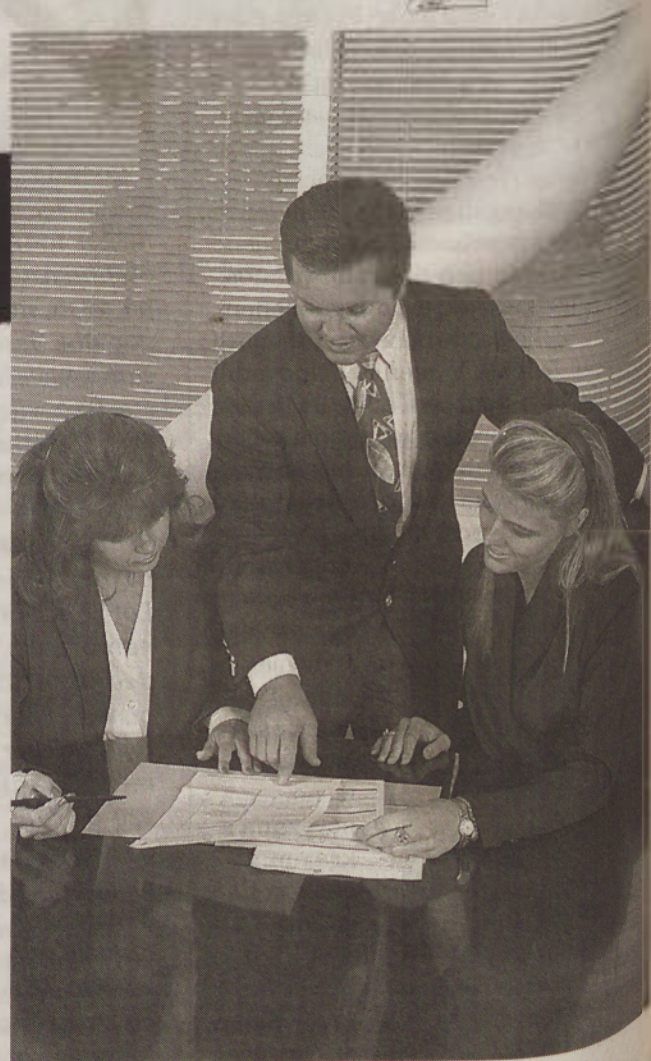
Pogosto je motivacija razumljena takole: nekdo nekaj stori, za to nekaj dobi. Pri takšnem razumevanju je v ospredju nagrada. Značilni primeri za to so denarne nagrade, višja plača, bonitete ali napredovanje na delovnem mestu. Takšno razumevanje motivacije je tudi v zasebnem življenju, saj otroci pogosto dobivajo nagrade za dobre ocene; najstnik pospravi svojo sobo, zato da bi lahko s prijatelji šel na zabavo; partner se žene za kariero, da bi imela družina višji življenjski standard itn.

Vidimo, da so različne oblike motivacije potrebne, saj drugi niso pripravljeni prostovoljno prispevati za določen cilj. Če nekoga motivirate na takšen način, z njim manipulirate, to pa pomeni, da ga želite voditi v svojo smer. To v bistvu pomeni, da v ospredju ni nagrajevanje drugega, ampak vaš lastni interes. Zato nas ne sme presenetiti, da ta oblika motivacije učinkuje kratek čas, saj ko nagrade

ni, se nezaželeno vedenje hitro pojavi. Če želimo ljudi resnično motivirati, morajo imeti cilj, za katerega se je vredno potruditi. Zato jih moramo takrat, ko motiviramo druge, znati spodbuditi. To pomeni, da jim moramo predstaviti privlačen cilj, ki jih bo spodbudil, da bodo sami dobili veselje in ga skušali doseči z lastnimi močmi.

Čustveno inteligentni ljudje so sposobni voditi, usmerjati in spodbujati ljudi. Christian Weisbach in Ursula Dach v knjigi *Kako razvijemo čustveno inteligenco naštevata motive*, ki spodbudijo veliko ljudi. Kdor rad sam določi svojo nalogo in jo pripelje do konca, bo motiviran, če mu boste omogočili popolno samostojnost. Tako bo lahko svojo nalogo razvijal na svojo lastno odgovornost. Nekoga drugega lahko to povsem prestraši. Če nerad dela sam in ima težave s prevzemanjem odgovornosti za posamezne odločitve, bo motiviran, če mu boste ponudili priložnost za sodelovanje v skupinskem projektu. Druge ljudi pa motivirajo npr. zaupanje v njihove sposobnosti, priznanje in potrditev, veselje pri delu, ustvarjalnost, svoboda pri odločanju in vrsta drugih ciljev.

Mag. Simona Šarotar Žižek

Zabavno

Sanje zbujaajo v nas željo po ustvarjanju. Mnogokrat se zasačimo, da se v mislih poigravamo z neresničnimi stvarmi ali dogodki. Izložbe in vsa mogoča ponudba so kot nalašč, da začnemo razmišljati o božiču, novem letu, zabavah, oblekah, da ipd. Zabavno postane tudi vabilo, ki naj se ne bi sprevrglo v obsesijo, kaj obleči.

Mala črna oblekica

Izraz je večer, kot je enostavna oblika obleke. Ta majhna uniforma postane osebna izpoved, če si dopustimo, da se bomo v obleki počutili fantastično. Takrat nam ne bo težko slediti dodatkom. Oblečene postane zabava, mi pa slikarsko platno. Mala črna oblekica je torej univerzalen izum, kot je črna kostim. Kadar ne znamo opredeliti dogodka popolnoma natančno, je pomembno, da se o tem pozanimamo. Sila nerodno se lahko počutimo na vratih dvorane, kjer vsi drugi lahko plešejo na isto glasbo, le mi se v pričujočo zgodbo ne moremo vključiti. Vendar kljub vsej možni komunikaciji še vedno velikokrat stojimo pred omaro in tuhamo, kaj je premalo in kaj preveč.

V taki situaciji nam na pomoč lahko priskoči črna

Besede
mode

rezerva, ki nas le redko razočara. Danes obstaja veliko variant malih črnih oblekic. Najnovejše so z dolgimi kimono rokavi iz pol prosojnega šifona ali tiste v grško padajočem satenu, ki se ramen oprijema le v dveh trakovih. Zdi se, da večna črna kar kliče po dodatkih, kot so čevlji, viseči uhani, verižice ipd.

Dodatki

»Obleka brez modnih dodatkov je kot seks brez orgazma,« je rekel Robert Lee Morris, oblikovalec nakita. Nekaj drži, dober nakit lahko dvigne celoten videz. To preprosto opazimo, ko nekdo ne more skriti pogleda, ki je obstal levo spodaj ob vratu. Nam postane vroče, ker dostikrat ne vemo, v kaj bulji sogovornik, ki mu je beseda obsedela na jeziku. Tudi njemu se prikradejo besede, ki jih mogoče ni nameraval izreči.

Zapleten krog lahko postane zabaven in naša zavestna očarljivost lahko naredi nepozaben vtis.

Tatjana Kalamar
Morales

GERB

GERB je okrajšava za gastroezofagealno refluksno bolezen, pogosto in kronično bolezen prebavil, ki pomembno vpliva na kakovost življenja. S svojim simptomom – zgago – je ena najpogostnejših nadlog človeštva. Skoraj ga ni človeka, ki je vsaj enkrat v življenju ne bi izkusil. Od 7 do 10 odstotkov sicer zdravih ljudi muči zgaga vsak dan, do 40 odstotkov pa vsaj enkrat na mesec. Zgaga in nehotno zatekanje tekočine nazaj v žrelo ali usta sta tako značilna simptoma, da zadostujeta zdravniku za postavitev diagnoze brez dodatnih preiskav.

Čezmerno vračanja želodčne vsebine v požiralnik lahko poškoduje sluznico. Vzroki za nastanek so številni, najpomembnejši med njimi pa je prehodna sprostitvev zapiralne mišice med želodcem in požiralnikom. Ob dovolj dolgem stiku z jedko vsebino nastanejo različne poškodbe požiralničnega epitelijskega tkiva. Po spremembi načina življenja ali po zdravljenju se lahko ta popolnoma obnovi ali se spremeni v nefunkcionalno vezivno tkivo. Nezdravljen vodi do zapletov, kot sta, denimo, zožitev požiralnika in žlezni karcinom požiralnika.

Bolnik in GERB

Velika večina bolnikov se zdravi sama na osnovi pridobljenega znanja o bolezni, posvetovanja s prijatelji in po pogovoru s farmacevtom v lekarni. Skušajo spremeniti način življenja in občasno jemljejo zdravila, tj. antacide oziroma blokatorje H2. Samozdravljenje je priporočen način zdravljenja, ko ni alarmnih znakov in težave v dveh tednih popolnoma izginejo.

Farmacevt in GERB

Ljudje, ki se zdravijo brez predhodnega pregleda pri zdravniku, običajno poiščejo nasvet pri farmacevtu v lekarni. Ta lahko

brez strahu, da bi zakril znake resne bolezni prebavil, izda zdravila brez recepta. Ali antacid ali blokator H2, vendar šele potem, ko je bolnika povprašal po morebitnih alarmnih znakih. Ti so težje požiranje, hujšanje, zatikanje hrane in vztrajno bruhanje. Farmacevt ob izdaji zdravila opozori, da samozdravljenje sme trajati le dva tedna in da morajo v tem času težave popolnoma izginiti. Bolnik, ki ima težave še po dveh tednih samozdravljenja, mora obiskati zdravnika.

Družinski zdravnik in GERB

Če ni alarmnih znakov, začne zdravnik zdraviti brez predhodnih preiskav. Tovrstnih bolnikov je namreč zelo veliko, bolezen pa ima značilne simptome, ki se dajo z veliko zanesljivostjo ugotoviti po pogovoru in pregledu. Bolnikom, ki so obiskali zdravnika brez predhodnega samozdravljenja, razloži, kako pomemben je spremenjen način življenja, in nato predpiše zdravila. Pri blagih težavah, ali če so se te pojavile po dietnem prekršku, običajno svetuje antacid ali blokator H2. Pri pogostih težavah, ali če težave niso minile po koncu samozdravljenja, opravljene pa ni bilo še nobene preiskave, naredi diagnostični test z zaviralcem protonske črpalke, ki ga mora bolnik jemati dva tedna. Izginotje težav potrdi diagnozo, bolnik pa mora jemati zdravilo v prilagojenem odmerku še dva do tri mesece. Bolnike s pogostim ponavljanjem simptomov nadzira ambulantno 1-krat letno, ob pojavu alarmnih znakov ali spremembi značilnosti težav pa bolniki morajo obiskati zdravnika predčasno.

Helicobacter pylori in GERB

Okužba želodčne sluznice z bakterijo HP je dokazano povezana z različnimi boleznimi želodca in dvanajstnika, denimo z razjedo in sluzničnim vnetjem v dvanajstniku in želodcu. Vendar pri nastanku GERB-a nima nobenega pomena, zato se tu niti ne ugotavlja niti zdravi. Seveda se uvede eradikacijsko zdravljenje, če ena od indikacij za zdravljenje okužbe s HP spremlja GERB.

Življenjske navade in GERB

Priporoča se dieta, ležanje z dvignjenim zgledjem, opustitev ležanja 3–4 ure po obroku hrane, prenehanje kajenja, normalna telesna masa, izogibanje tesni obleki in zamenjava nekaterih zdravil. Pri nekaterih bolnikih se že le s spremembo načina življenja težave zmanjšajo ali izginejo, pri drugih pa zadostujejo manjši odmerki zdravil.

Preiskave in GERB

Potrebne so pri alarmnih znakih, pri bolnikih s pogostimi težavami, če zdravila ne pomagajo, pa tudi, če ima bolezen neznane znake. S preiskavami se potrdi diagnoza, oceni hudost bolezni in izključijo zapleti. Če endoskopski pregled ne zazna vidnih sprememb na požiralnični sluznici, pridejo v poštev druge metode za potrditev diagnoze.

Druga simptomatika in GERB

Bolezen lahko kaže simptome tudi zunaj požiralnika. Najpogostejše so to bolečina za prsnico, astma, kronični kašelj in hripavost. Ker se srčna bolečina za prsnico ne more ločiti od bolečine, ki jo povzroči GERB, mora bolnika pregledati kardiolog. Obe bolečini se namreč lahko pojavita med telesno obremenitvijo, sta zelo pogosti in lahko tudi sočasni, zato značilni simptomi za GERB ne potrjujejo, da je vzrok za srčno bolečino v prebavilih. Podrobnejšo zdravniško obravnavo seveda zahtevajo tudi drugi simptomi zunaj požiralnika.

Janez Špringer, mag. farm.

Vir: Gastroezofagealna refluksna bolezen, LEK, 2002

Bioenergoterapevt Štefan Titan odgovarja

Utrujenost, nevroza, zmanjšana sposobnost fizičnih obremenitev, nespečnost, padanje koncentracije in s tem strah pred napakami na delovnem mestu so čedalje pogostejše teme pogovorov. Ustanavljajo se društva kronično utrujenih. Žal pa se nihče ne upa ali zna soočiti z dejstvi in odpraviti vzroke, ki so še kako znani in otipljivi. Žal se tudi pri teh težavah reševanja lotevamo na napačni strani. S tem pa se povečujeta družbena škoda in strah pred izgubo službe.

Vedno več takih ljudi, ki so bili še nedavno spočiti, polni energije ter brez stresov in utrujenosti sposobni opravljati vsa dela, se sedaj srečuje s podobnimi težavami. Vedno bolj se izgubljajo v monotono. Po nekaj urah dela postanejo utrujeni, pada jim koncentracija, postajajo nervozni, dogaja se jim, da delajo vedno več napak. Žal pa kljub obiskom pri raznih specialistih na koncu obupani ugotavljajo, da jim nihče ne najde pravega vzroka. To jim še pogloblja težave in jih spravlja v obup. Vedno pogostejše končajo pri psihologih in zdravilih za umirjanje ali antidepresivih. Ti pa v teh primerih, ko ni odpravljen pravi vzrok za njihove težave, postanejo sredstva zasvojenosti in samo še stopnjujejo težave, ker povečujejo utrujenost, dekoncentracijo in zmanjšajo sposobnost razmišljanja.

Kronična utrujenost in nespečnost nista bolezen, temveč le posledica nezdravega spanja. Nezdravo spanje pa ne povzroča nikoli ali drugačno ležišče (postelja, vzglavnik, vzglavnik), temveč spanje na kozmičnih ali zemeljskih sevanjih, ki so glavni dejavniki za kronično utrujenost. Žal se s tem ne ukvarja nobena strokovna ustanova. Še manj jo priznava upoštevati dejstva, da brez vzroka ni boleznih ali bolezenskega stanja.

Na račun omenjenih dejstev pa v Sloveniji cveti prodaja dragih, včasih celo predragih posteljnih vložkov in vzmetnic, ki naj bi omogočali dobro spanje, so pa zelo

poceni proizvedeni in drago prodajani izdelki. Z deklaracijami (ki so največkrat ponarejene) se pri prodaji sklicujejo na uvoz in odobritev proizvoda, ki jih je izdal tak ali drugačen inštitut (znanstvena ustanova), ki ponavadi sploh ne obstaja. Eni si dajejo samozvane nazive (samostojni raziskovalec ali svetovalec), pa nimajo nobene osnovne izobrazbe ali sposobnosti. Njihova ponudba je neučinkovita (država pa nič ...). Že iz navedenih vzrokov bi se morali vsi skupaj (zdravstvo, komplementarna medicina, država ...) zamisliti in končno že enkrat začeti ukrepati. Družno z roko v roki bi začeli spoznavati in odkrivati prave vzroke težav in se zoperstaviti sivi ekonomiji ter pomagati človeku v stiski. Bioenergija in radiestezija sta dejavnika, s katerima bi lahko že preventivno odpravili marsikatero težavo. Žal pa se tudi tu pojavlja vedno več posameznikov, ki s svojo laičnostjo in gonjo za zaslužkom zmanjšujejo pomen in vlogo bioenergije in radiestezije.

Sedaj pa h konkretnemu odgovoru na vprašanje, ki ga je zastavilo kar več trpečih (Olga, Jožica, Marjan, Štefan in drugi). Vedno znova opozarjam svoje paciente na nevarnosti, ki jih tiho in vztrajno prinašajo številna sevanja. Ta ob tem, da dolgoročno povzročajo marsikatero bolezen (rak, kap, kronična vnetja), povzročajo tudi kronično utrujenost. Med vzroki kozmičnih sevanj sta najbolj znani hartmanova in curryeva mreža, med vzroki zemeljskih pa vodni tokovi, prelomi, rudniki, rudnine, med

tehničnimi pa daljnovidni, oddajniki, transformatorji, TV-sprejemniki, vtičnice (če so tik ob glavi).

Še posebno nevarna so kozmična sevanja. Njihova škodljivost se poveča, če fokusno točko ali tako imenovano patogeno cono, ki je najaktivnejša v centru križanja hartmanove in curryeve mreže, prekrži še podzemni vodni tok ali prelom. Ta sevanja so najbolj dejavna med prvo in tretjo uro po ponoči. To je obdobje druge faze spanja, ko vsi vitalni organi počivajo in s tem bistveno zmanjšajo svojo aktivnost. Krvni tlak pade, upočasnijo se dihanje, naša zavest preide v podzavest (zato je to čas sanj).

Če se ta faza zaradi navedenih sevanj prekine, ali smo v tem času budni, ali postanemo nemirni, se naši vitalni organi ne spočijejo. Pade nam življenjska energija, ki je vir naše vitalnosti in odpornosti, zato jutraj vstajamo utrujeni, nervozni, boli nas to ali ono. Zmanjša se nam delovna odpornost in koncentracija hitro popušča. Še posebno so lahko prizadeti tisti ljudje, ki imajo konstantno določeno delovno površino (sedenje na enem mestu več ur), in če je prisotno katero od omenjenih sevanj. To so najpogostejši vzroki za zmanjšanje delovne sposobnosti. Pri delavcih s fizičnimi obremenitvami pride na takem mestu po dveh urah do utrujenosti in nerвозe, pri umskih delavcih pa drastično pade koncentracija in se pojavi nevroza. Prihodnjič več o posledicah ter odpravljanju vzrokov in času okrevanja.

Nagradna križanka

Od 24. XI.
do 29. XII.

HOROSKOPEN

Pripravlja: Agencija Hogod

Za mlade od 6. do 96. leta, ki priznavajo ljubezen

ŠTEFAN HAJDINJAK

ENOTA TV PROGRAMA

STRAH PRED JAVNIM NASTOPOM

JUDOVSKI VERSKI UČITELJ

USAHLOST CVETOV

MESTO IN NAJVEČJE KITAJSKO NAFTNO POLJE

DETE

REKA, KI TEČE SKOZI MARIBOR

OZKA IN STRMA DOLINA OTOK PRI ZADRU

PEN

ANGLEŠKI POMORČAK (FRANCIS)

RACMAN

NORDIJSKI BOG MORJA

PESACENJE

SMOLA, KI ODDAJA DREČI DIM

ORNELLA MUTI

KOSTNICA

VAMPIRSKI GROF IZ TRANSILVANJE

BOLEČA KOŽNA RAZPOKA

KISLOST

NAŠ NOGOMETAS (AMIR)

ETBIN KRISTAN

PEN

KONTAKT

NOČNA PTICA

MAROGA

POZELENJE

ŽIVALSKI ORGAN ZA TIPANJE, VOHANJE

ALPSKA REKA V FRANCJI

PUSČAVSKI RIS

VELIKAN V NORDIJSKI MITOLOGIJI

PRIZNANJE ZA DOBER DOSEŽEK JADRALKA MAUČEC

ČESKI PIŠEC (VAGLAV) ZNAMKA FOTOKOP. STROJEV

TOBAČNI IZDELEK

LUKA V ALŽIRIJI VELE MESTNI RAZBOJNIK

ČARGO IVAN ŠPANSKI PESNIK (PEDRO)

NE-OLESENELA RASTLINA

DUHOVNIŠKI PRIPRAVNIK

MONGOLSKI VLAĐAR

OBMOČJE, POVRŠINA

LILY MARLEN

GLAVNO MESTO VENEZUELE

VZORNİK MLADIH

LOV (POGOV.)

MEJNA REKA MED MADŽARSKO IN SLOVAŠKO

GOROVJE V BOSNI

ANTIKVAR

PEH

MEHKA KOVINA (CA)

OBOROŽENE SILE

OPIS BOJNEGA POHODA HRIB PRI BEOGRADU

KRAJ PRI VELENJU NERŠKI FILOZOF (IMMANUEL)

ČEVLIJSKO ORODJE GLIVČNO VNUTJE V USTIH

AFRIŠKI VELETOK

VALENTIN AREH

KRAJ PRI CERKNEM

MENIČNI DOLŽNIK

OVEN
(21. III. – 20. IV.)

Ljubezenske skušnjave so neizogibne. Vprašanje je le, koliko bo škode in koliko koristi, ker bo nasprotna stran zelo močna. Vse skupaj je nekoliko povezano s poslom, zato je vprašanje, če ne gre za osebo iz vaše bližnje okolice. Sicer boljši mesec, saj vas bo grelo Sonce v strelcu, poleg tega pa se spet obvladate in prehajate v formo. Vse se bo končalo lepše, kot ste pričakovali. Izbirajte besede.

BIK
(21. IV. – 21. V.)

V začetku meseca bo bolj črno, potem vse boljše. Še ni čas za večje odločitve, zato zaenkrat delujte »korak za korakom« in čakajte pravi trenutek. Pripravljeni bodite, da ne boste imeli prostih rok, ampak boste morali delovati v določenih okvirih. Planet ljubezni in strasti bo na vaši strani, dobili boste moč zapeljivca. Ob tem se bo odprla rana iz preteklosti. V poslovnih odnosih previdnost, tako boste imeli med prazniki mir.

DVOJČKA
(22. V. – 21. VI.)

Vaša večkrat nestanovitna narava se bo zdaj našla v fazi iskanja – morda celo na pomembnem področju življenjskih sprememb. Zato se boste v mislih večkrat vračali v preteklost in tam iskali odgovore. Možnost vašega vpliva je velika, zato bodite osredotočeni na zadevo. Previdnost priporočamo tudi v ljubezni. Po prvem tednu se bodo zadeve začele razpletati in vse bo bolje. Energija bo rasla.

RAK
(22. VI. – 22. VII.)

Boji, ko vam vaše rakovo stopicanje (en korak na prej, dva nazaj) ne bo v pomoč, ampak v škodo. Morda ste se zaprli v svoj mali svet in mislite, da ste varni. Torej, sprejmite boj in sprejmite spremembe. V ljubezni igrajte z odprtimi kartami, vendar svojih pravic ne zastavljajte. Vrata do stabilne in zanesljive osebe so še vedno priprta. Konec leta obetaven, kakšnih večjih težav ni pričakovati.

LEV
(23. VII. – 22. VIII.)

Vaši ljubezenski apetiti bodo nekoliko preveliki, zato boste dopuščali, da bodo dogodki tekli nekoliko mimo vaše kontrole. Odnos z osebo iz bližnje okolice (starši, brat...!) bo napet. Bolezen bo zadevo dodatno zapletla. Po 6. decembru se bosta nerazpoložena in slabo počutje umaknila, prišli bodo prijetnejši trenutki. Nova poznanstva v drugi polovici meseca bodo ugodno vplivala na vas. Pozornost prehrani!

DEVICA
(23. VIII. – 22. IX.)

Postali boste zadovoljna oseba, s katero se bo dalo marsikaj dogovoriti. Iz prijateljstva ali naključnega izhoda od doma bi se znala izcimiti kakšna simpatija. Tisti, ki so si izposodili denar, imajo veliko možnost, da pride do konflikta. Močan zunanji vpliv na spremembe doma. Kdo pravi, da se je treba žrtvovati za tujo korist! Med 11. in 20. uveljavite svoje prednosti. Energije ne razsipajte, preprečite nenadzorovane izbruhe!

TEHTNICA
(23. IX. – 22. X.)

V vaše intimno življenje se bo prikrdel rahel nemir. Imeli boste eno, želeli drugo, sanjali o tretjem. Najbolje bo, da z odločitvijo ne čakate, kajti »rok trajanja« je potekel. V sredini meseca boste imeli opraviti s trmoglavcem in prepirljivcem. V finančnih zadevah lahko pričakujete podporo, morda pride celo kaj nepričakovanega. V sredini meseca nekoliko stagnacije, nato okrog božiča zanimiv preobrn

ŠKORPIJON
(23. X. – 21. XI.)

Obdobje pozitivne energije in veliko dobrega. Ne bi bilo slabo, če bi zdaj kam odpotovali. Zadeva se bo končala neko sredo. Obdobje dogovore, vendar ne dajajte jamstev in nicesar ne podpisujte! Pazite na denarnico. Leto boste sklenili zadovoljni in z dobro voljo. Po 20. vzemite čas zase in za izvoljenca – ga niste malo zanemarjali? Če se 28. ne zgodi, se letos več ne bo zgodilo in bo treba počakati.

STRELEC
(22. XI. – 21. XII.)

Pred vami je nekoliko nemiren in živahen življenjski ritem. Na neki zabavi ali srečanju boste spoznali zanimivo osebo. »Odprite« zadevo pripeljite h koncu. Sonce v strelcu bo povrnilo vitalnost in samozavest, zato se dnevov, ki prihajajo, lahko veselite, vendar ne bodite sebični, ker lahko marsikaj uničite. Če ostanete na realnih tleh, bo še najbolj vaša izvoljenec. V tem mesecu se izboljšajo novostim.

KOZOROG
(22. XII. – 20. I.)

Izkoristite ugodno obdobje in se vrzite na delo. Malo več bojevitosti ne bi škodovalo in tudi vaše reakcije se tokrat ne boje. Da, kajti obstaja velika nevarnost, da se polenite, čeprav imate dovolj energije za ustvarjalnost. Na kakšno prošnjo v ljubezni ob sobotah zaenkrat raje pozabite. Z izvrstnim počutjem in vrhunsko formo se boste približevali koncu leta in marsikaj urejali z levo roko. Pazite le, da bo vse ob svojem času.

VODNAR
(21. I. – 19. II.)

Energija bo nekoliko upadla, s koncentracijo bo problem. Ker boste obveznosti prelagali, boste imeli moralnega mačka. Na ljubezenskem področju rahlo izboljšanje, vendar bodite še naprej previdni. Pazite na želodec. Nekoliko častihlepnosti v začetku meseca vam ne more škoditi, vendar imejte pred sabo ves čas tisto, kar je bistveno. December ni za kompromise. Proti koncu leta vstopi Venera in prinese presenečenje.

RIBI
(20. II. – 20. III.)

Vsesplošna situacija ugodna, vendar nemirnih trenutkov in celo kaotičnih razmer ne bo manjkalo. V določenih trenutkih popazite na svoj besedni zaklad. Če se le da, se izogibajte konfliktom in sodelujte z nezanesljivimi. Malo več spornosti in previdnosti v prometu! Energija bo zaradi izginjati, zato tudi prave motivacije ne bo. Pred silvestrovim bi bil priporočljiv ustvarjalni počitek. Proti koncu v porastu vitalnosti.

Nagrade za izžrebane reševalce

1. nagrada: knjiga Lahko jem, mag. Branislava Belović, 2. nagrada knjiga Boug žegnja, Branko Časar in 3.-7. nagrada je praktična.

Pravilne rešitve osenčenih polj napišite in pošljite na dopisnicah na uredništvo Vestnika, Ulica arhitekta Novaka 13, 9000 Murska Sobota, do petka, 2. decembra 2005.

Rešitev:

Ime in priimek:

Naslov:

Rešitve KRIŽANKE: vinska klet, klopotec, martinovo

1. nagrada: KNJIGA Lahko jem, mag. Branislava Belović: Boštjan Pahor, Lendavske gorice 620 a, 9220 Lendava

2. nagrada: KNJIGA Boug žegnja, Branko Časar: Milena Špilak, Ul. 4. maja 13, Tumišče

3. - 7. nagrada Vestnikova majica: Simenčič Marija, Apače 149, 9253 Apače Marcel Korošak, Mlinska 10, 9224 Tumišče Štefka Horvat, Slomškova 66, 9000 Murska Sobota Franc Hüll, Sv. Jurij 15 b, 9262 Rogoševci Helena Mesarič, Lžakovci 63, 9231 Beltinci

Ko postane beseda vrstnika zakon in beseda staršev podzakonski akt

Ze dve leti so v Kriznem centru za mlade v Lendavski 15 a v Murski Soboti štiriindvajset ur na dan odprta vrata, na katera lahko potrkajo mladi, ki so se znašli v stiski. A to ni edina dejavnost, s katero se ukvarjajo. Zelo aktivni so namreč tudi v dnevnem centru, o težavah mladostnikov in aktivnostih dnevnega centra, ki deluje v Kriznem centru za mlade, smo se pogovarjali z njegovo vodjo Simonou Neuvirt Bokan.

Krizni center je odprl svoja vrata 1. novembra 2003. In sicer je to hiša, ki je namenjena otrokom in mladostnikom od 7. do 18. leta. Toplo zatočišče pa dobi tudi tisti, ki je star kot 18 let in ima status dijaka

privabiti otroke. In ko se je to zgodilo, ko so k nam začeli prihajati otroci, tega negativnega prizvoka ni več. Tukaj v Lendavski ulici so nas zelo spoznali, vedo, kdo smo in kaj se dogaja v naši hiši, zato s tukajšnjimi prebivalci nimamo kakšne posebno slabe izkušnje.

Kaj se torej dogaja pri vas, v dnevnem centru?

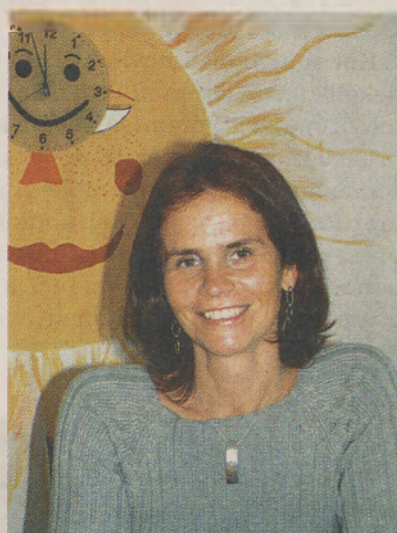
»Dejavnosti dnevnega centra so vedno popoldne in so namenjene pretežno otrokom, ki živijo v mestu Murska Sobota. Izvajamo delavnice bodisi na določeno temo, ustvarjalne delavnice, vsebinske delavnice, včasih pa se tudi samo

so mu pomembnejše kot recimo staršem. In starši v tem obdobju zelo težko sledijo temu razvoju mladostnika in se zelo prestrašijo, ko enostavno več ne zmorejo z mladostnikom, še prej pa so lahko. Pa je bil otrok krasen, jih je ubogal, jim je naredil, kar so želeli, bil je doma ob točno določeni uri, sedaj pa je minilo eno leto in sedaj je vse drugače. Sedaj je katastrofa. Ugotovili so, da kadi, zelo mu je pomembna družba, česar recimo starši velikokrat ne znajo sprejeti. Zakaj? Vedno so bili starši otrokov svet. Prvo mesto so imeli vedno starši. V obdobju adolescence, ne govorimo samo o puberteti, ampak tudi o adolescenci, pa so

pomembno, kakšen avto ima sed, da bomo mi imeli še boljšega, nikoli pa ne rečemo, kaj pa, če bi bil jaz rajši s sinom ali hčerjo, saj mi je družina pomembnejša. Pogosto je to tako. Vsi delamo napake in jaz sedaj nočem kritizirati staršev, rada pa bi poudarila, da si starši pogosto vzamejo premalo časa za svojega otroka. Za tistega, ki se spoprijema z življenjem, raziskuje okolico, se srečuje z različnimi dilemami.

A pri vas otroci niso le zaradi nerazumevanja s starši ...

»Ne. Drug vidik je alkoholizem staršev, fizično in psihično nasilje staršev. To je pogosto kar vse enem

Obdobje adolescence, obdobje osvajanja, obdobje, ko otrok izgrajuje svojo lastno osebnost, postaja individuum, izgrajuje si neko identiteto. Njegov svet se pogosto razlikuje od sveta staršev. On ima drugačne vrednote, druga merila, ene stvari so mu pomembnejše kot, recimo, staršem. In starši zelo težko v tem obdobju sledijo temu razvoju mladostnika in se zelo prestrašijo, ko enostavno več ne zmorejo z mladostnikom, še prej pa so lahko.

nad mano ... Jaz jim vedno rečem, pa pogledajte iz drugega zornega kota. Kaj pa, če bi vaš otrok šel v skupino mladostnikov, kjer se pijančuje, ali pa mogoče v skupino, kjer so še druge zlorabe. Ali ni tukaj varneje. Tukaj je pet strokovnih delavcev, ki skrbijo za vašega otroka, tukaj izhajamo iz kodeksa in načel, smo za delo z otroki usposobljeni. Vaš otrok je varen. Vi ste lahko mirni, sedaj to, kaj bodo rekli sosede, dajte na stran. Pomemben mora biti vaš otrok, njegova in vaša sreča, ne pa to, kaj bo rekel sosed. Sosedu se to lahko zgodi jutri ali pa čez eno leto.

Vanja Poljanec
N. J., V. P.

Krizni center za mlade

studenta. Pri njih lahko bivajo mladostniki 21 dni oziroma se jim zagotovo pristojnega matičnega centra za socialno delo to bivanje nadaljša iz opravičljivih razlogov. Lansko leto je bilo v kriznem centru nameščenih 41 otrok in mladostnikov v starosti od 6. do 19. leta. Njihova povprečna starost je bila 13 let. Razlogi, zakaj otroci prihajajo k njim, pa so različni in se po besedah Neuvirtove med drugim prepletajo. »Največ mladostnikov je bilo pri nas zaradi nerazumevanja s starši, psihičnega in fizičnega nasilja staršev in neurejenosti stanovanjskih razmer. Zelo težko govoriti o enem samem, saj se skoraj vsi med seboj prepletajo.«

Se vam ne zdi, da ima beseda »krizni« slabšalni prizvok in da zaradi tega odbija mnoge mlade, ki bi si želeli priti preživljati prosti čas v dnevni center?

»V začetku, ko smo se pojavili, je bila dilema, tudi sosede, tudi starši nas je gledala malo 'postrani'. Če sedaj bodo pa pri vas prikomani, sedaj bo pa še slabše, kot je. Potem smo jim razložili, navezati dobre stike,

igramo. Pomembno nam je, da otroci niso kar naprej pred televizorjem in računalnikom. Prav je, da gredo ven iz stanovanja, da starši vedo, kje je otrok, da je zanj poskrbljeno in da ta čas preživlja ustvarjalno.

Ustvarjalne delavnice imamo na različne teme in ponavadi gledamo na koledar. Pred kratkim smo imeli jesenske izdelke, buče, čarovnice, duhce, sedaj pa se že pripravljamo na adventni čas. Otroci so zelo ponosni na svoje izdelke in jim je zelo pomembno, da jih lahko odnesejo domov pokazat staršem. Seveda v okviru dnevnega centra izvajamo tudi učno pomoč.

Primarna dejavnost centra pa je vseeno drugačna ...

»Tako je. K nam se običajno zatečejo otroci zaradi neurejenih družinskih odnosov. Obdobje adolescence, obdobje osvajanja, obdobje, ko otrok izgrajuje svojo lastno osebnost, postaja individuum, izgrajuje si neko identiteto. Njegov svet se pogosto razlikuje od sveta staršev. On ima drugačne vrednote, druga merila, ene stvari

vrstniki v veliko primerih na prvem mestu. In beseda vrstnika je zakon. Beseda staršev pa pogosto le neki podzakonski akt.

Zakaj je mladostnikom beseda vrstnikov tako pomembna?

»Mladostnik se identificira z vrstniki. Poslušajo isto glasbo, gledajo iste filme, so jim pomembne iste stvari. Starši pa to zelo težko sprejmejo. Predvsem dialogi so zelo težki. Otroci ponavadi rečejo, da starši samo težijo, vedno samo vprašajo, kako je bilo v šoli, in vedno pričakujejo, da jaz rečem dobro, sploh me ne vprašajo zato, ker bi želeli vedeti, ampak kot formalnost. Pogosto se začne prepir ravno pri kosilu, ker se samo tam družina zbere in si samo tam vsi družinski člani pogledajo v oči in se sprašujejo. Sicer pa sploh ne pridejo skupaj in si ne znajo pogledati v oči. Seveda pa to ni edini vzrok.

In kateri so potem še drugi vzroki?

»Veliko slabega je naredil tudi materialistični svet. Odrasli, starši se samo pehamo, vedno nam je

paketu, s pentljo zavito in na zunaj se ne vidi, o tem se ne govori. Oziroma bi rekla tako. Vsi sosede to vedo, ampak ko koga kaj vprašas, nihče ne ve nič. To traja tako dolgo, dokler pri otroku ne pride do nekega trenutka, ko ne zmore več. In takrat bodisi pobegne od doma bodisi se tako spre s starši, da mu ti rečejo: 'Sedaj pa pojdi, nočem te več videti.' In v takšnih primerih so potem mladostniki nameščeni pri nas in takrat obvezno vključujemo tudi matični center za socialno delo. Dokler starši sami sebi ne priznajo, da imajo težavo, bodisi da ne znajo kontrolirati svojega ravnanja, svojega vedenja, do takrat ne bodo zmogli predefinirati svojega vedenja, ravnanja, da bi začeli drugače razmišljati.

Kakšna je reakcija staršev?

»Starši si zelo težko priznajo, da česa ne zmorejo, da česa ne znajo. Včasih so zelo obupani, užaljeni, jezni, ko se otroci zatečejo k nam, predvsem takrat, ko mladostnik pride sam k nam. Običajno rečejo: 'Vi jim pa sedaj tukaj dajete potuho, sedaj ima pa še večjo moč

Vaše pesmi

Ko pride mesec maj

*Ko pride mesec maj,
takrat bo veliko rož,
ki bodo lepo cvetele,
in jaz ti podarim najlepšo,
ki bo zmeraj cvetela,
za tebe nikoli ovenela.*

Jožica

Solzica

*Vsa mila in drobna
polzi po našem licu,
morebiti od veselja,
morebiti od žalosti,
utrnula se je iz globine,
lahkotno je spolzela po licu,
majhna drobna solzica.*

XX

Vaša čustva

*Ni smeha, ni solz, ni barv. Je le
sivina, zaspane oči. Je samo tiho
jutro, utrujeno telo in jaz, ki ljubim
tebe tam v daljavi in pošiljam ti
vroč poljubček na lička.*

Sonček

Princesa je že doma

Tisti ponedeljek, v sredini novembra, nekaj minut po poldnevu je porodnišnico madridske klinike Ruber zapustila španska princesa Letizia z »dragocenim zavočkom« v naročju – s hčerkico Leonor, ki je na svet prišla točno teden dni prej. Ob njej je šel soprog Felipe.

Kot so ugotovili novinarji, je bil Felipe tokrat nekoliko zmeden in ni vedel, kaj naj bi počel ob mladi materi. Potem se je domislil in z dlanjo prekril Leonorino glavico ter jo tako zaščitil pred sončnimi žarki, čeprav male princeze sonce ni motilo, saj je srečno spančkala. Leonor je prekrasna deklica in vsi na dvoru so nanjo zelo ponosni: ob rojstvu (carski rez) je bila težka 3550 gramov in dolga 47 centimetrov. Oči ima modre kot njen očka.

Še lansko pomlad, pred poroko, je bila Letizia le novinarka.

Delala je kot napovedovalka osrednjega TV-dnevnika nacionalne televizije. Priznala jim je, da carski rez ni ravno prijeten, toda ko je v roke dobila Leonor, je pozabila na vse tegobe.

Med prvimi, ki so si prišli ogledat novorojenčka, sta bila seveda dedek in babica – španski kralj Juan Carlos in kraljica Sofia.

Španski prestolonaslednik in soproga Letizia

Leonora ima modre oči, vendar po navadi ravno takrat, ko jo pridejo fotografirati, spi.

Dekle meseca

... v kratkem krilcu je Anita Orlando. Doma je iz Riminija, kjer vodi družinski lokal. Gostje pravijo, da se v njeni restavraciji Campisi dobro je – že od nekdaj, ko je posle vodil še njen ded. Tudi Anita rada pohvali kuhinjo v svojem lokalu: »Kar se italijanske hrane tiče, lahko povem, da jo jem edino v našem lokalu. Enostavno zato, ker če jo enkrat poskusite pri nas, vam več nikjer drugje ne bo tako teknila ...« Le kako dobra bi šele bila, če bi jo Anita postregla v uniformi, ki jo zdaj gledate.

Vzrok spora – škornji in kariraste nogavice

Na podelitvi evropskih MTV-nagrad je Madonna zasenčila vse nastopajoče in vse nagrajence. Očitno se po skorajda 25 letih še vedno ne namerava umakniti s prestola. Nedolgo od tega smo na teh straneh poročali, da se je ob padcu s konja precej močno poškodovala in nekaj časa počivala v mavcu. O kakršnih koli poškodbah zdaj, 3. novembra, v paviljonu Atlantic v Lizboni, kjer so podelili nagrade, ni bilo sledu. Maddona je bila s skrbno pripravljenim nastopom spet stara Maddona. Vprašanje je le (kot so zabeležili, nekateri časopisi), ali se je po nastopu več govorilo o njeni pevski plati ali njenem videzu. Že začetek njenega nastopa je bil očarljiv: na prizorišče se je počasi spustila disko krogla, nato je iz nje stopila – v scenskem kostimu, ki si ga ne bi upala obleči marsikatera mlada pevka – 47-letna gospa, Madonna. In dejansko nima česa skrivati: pri njenih letih še vedno ni sledu celulita, koža je še vedno napeta in deluje sveže (nekaj je od Boga dano, dejstvo pa je, da pevka vsak dan prebije najmanj tri ure na džogingu).

Torej, iz krogle je izstopila v visokih vijoličastih škornjih, mrežastih nogavicah in modri usnjeni jopi, opasana s širokim črnim pasom. Gledalci so uživali ob pogledu na atraktivni prizor, njen soprog, deset let mlajši poslovnež in režiser Guy Ritchie, pa je besnel, saj sta se menda že prej dogovorila, da z oblačenjem na odru ne bo »pretiravala«.

Kar se tega tiče, je njen soprog precej staromoden, kar je potrdil ob neki priložnosti letos pomladi, ko je takole komentiral Madonnino oblačenje na nastopih: »Ni okusno, da 47-letna ženska – ne glede na to, da je estradna umetnica svetovnih razsežnosti – pride na oder oblečena v nekaj, kar je še najbolj podobno kopalkam.«

Ko so jo po nastopu novinarji spomnili

na to izjavo, je hladnokrvno odgovorila: »Jaz že vem, kaj delam. Fantastično se mi zdi, da sem po padcu s konja in po vseh teh težavah spet lahko plesala in imela tako energičen nastop. Od silnega navdušenja in razburjenja mi je srce hotelo skočiti iz prsi. Bala sem se namreč, da po taki nezgodi ne bom več mogla imeti energičnih nastopov.« Madonninega zadovoljstva ni mogla skaliti niti kritika kolegice in prijateljice Sharon Osbourne, soproge pevca Ozzyja Osbourne, ki ji je po znanih sporočila, da je bila na odru videti kot »stara kurva«.

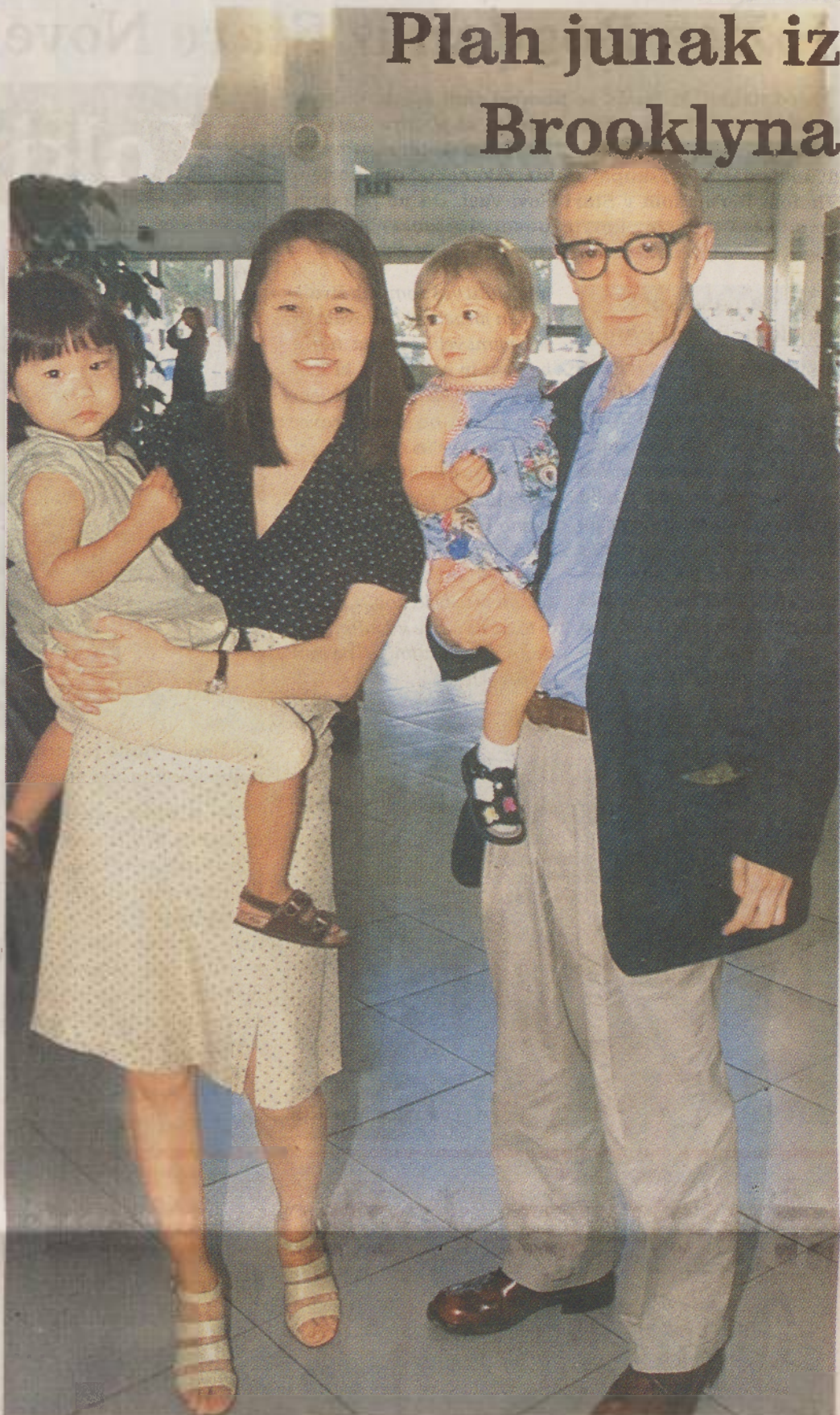
Harry Potter je odrasel

Pet tisoč oboževalcev se je zbralo v začetku novembra v središču Londona, da bi pozdravilo junake filma Harry Potter in ognjeni pehar. Nova epizoda v seriji filmov o malem čarovniku je najmračnejša doslej. Prikazuje Harryja Potterja na turnirju čarovniških veščin, ko tekmuje s svojim smrtnim sovražnikom Voldemortom.

O tem, kako popularni so junaki tega filma, govori dejstvo, da so se med navdušenimi publiko tokrat znašli takšni kalibri, kot so na primer igralka Kate Beckinsale (s hčerko) in top model Claudia Schiffer s soprogom Matthewom Vaughnom. Pri producentih, ki razmišljajo o prihodnosti, pa se je pojavil velik problem. Glavni junaki filma Daniel Radcliffe (Harry Potter), Emma Watson in Rupert Grint (na fotografiji) niso videti več kot otroci in jih bodo naslednjič morali nadomestiti z novimi obrazi, za katere pa nihče ne more zatrditi, da bodo pri publiku dosegli takšen uspeh, kot ga je kombinacija dosedanjih treh.

Plah junak iz Brooklyna

Ameriški režiser, igralec, dobitnik štirih oskarjev Woody Allen bo 1. decembra slavil 70. rojstni dan. Opomogel si je od številnih škandalov, ki so burili njegovo življenje, in zdaj daje vtis, da uživa s 35 let mlajšo soprogo Soon-Yi. Tudi ona je pravzaprav vzrok enega od škandalov iz devetdesetih let prejšnjega stoletja. Ta se je začel, ko je leta 1992 Woddyjeva soproga Mia Farrow v njenem stanovanju našla fotografije gole posvojenke Soon-Yi Previn, ki je bila takrat stara 22 let, in Woodyja v vseh mogočih seksualnih pozah. Mia je takrat škandal razširila še na obtožbo, da je seksualno napadal tudi njeno hčerko Dylan. Pri škandalu je bil verjetno še najbolj prizadet sin, ki ga od takrat noče več videti in si je celo spremenil ime, ki mu ga je dal oče. Odvzeli so mu tudi pravico do skrbništva mlajše hčerke. Pozneje je Allen sicer uspel dokazati nedolžnost (razen s Soon-Yi), vendar si starega ugleda ni mogel več povrniti.

Woody se je leta 1997 s Soon-Yi v Benetkah poročil. To je bil njegov tretji zakon. Posvojila sta dva otroke. Zdaj je priznal, da v tem zakonu dolgo ni užival, čeprav je

pričakoval ravno to. Njegova korejska soproga se je iz umirjenega in ponižnega dekleta spremenila v agresivno, dominantno soprogo, ki ga je nagovarjala, da je počel stvari, katerim se je vse življenje izogibal. Ko se je preselila v njegovo stanovanje, ga je preuredila po svojem okusu, nagovala ga je, da je spremenil frizuro in se začel oblačiti, kot je bilo njej všeč. Allen je bil tih, vase zaprt človek. Niti na slovesnost ob podelitvi oskarjev ni hotel iti. Oblačil se je staromodno in skromno. Potem pa je moral nositi Armanijeve obleke in voditi svojo novo soprogo na koncerte in v gledališče. Zdaj pravi, da se je vsega tega navadil in da je srečen, da je takrat njegova soproga Mia našla tiste presnete fotografije. »Če bi mi kdo takrat, ko sem bil mlad, rekel, da se bom poročil s 35 let mlajšo Korejko, ki ne bo iz show businessa, bi rekel, da je nor,« pravi režiser, katerega kariera se v zadnjem času ponovno vzpenja. Dodaja pa še: »Nima pojma tisti, ki trdi, da postane človek z leti modrejši. Tudi danes bi naredil enake napake, kot sem jih v mladosti!«

Visoki gostje v Ljubljani

Ob promociji kreditne kartice Diners Club Exclusive ali Dinersove črne kartice, kot ji pravijo, sta bila na veliki gala zabavi v ljubljanskem hotelu Mons zvezdi večera brazilski pisatelj Paulo Coelho in ameriška igralka Andie MacDowell (47). Nekdanja manekenka in fotomodel je doživela svoj pravi vzpon na filmskem platnu, čeprav je vse otroštvo in zgodnjo mladost sanjala o modnih pistah. Coelho (skupno prodanih 65 milijonov knjig, prevedenih v 59 jezikov) je ves svet spoznal po Alkimistu, zgodbi, ki govori o iskanju sreče, ki pa je ni treba iskati, kajti sreča je tam, kjer živiš, doma. Kot je povedal direktor Dinersa, so znanega pisatelja izbrali zato, ker je živeči dokaz, da literatura lahko spreminja svet. Pri Diners Clubu so se na prireditev dobro pripravili, saj je že na začetku dajala vtis, kot da se vse dogaja v Hollywoodu. Ob koncu rdeče preproge, ki je vodila do vhoda, sta častna gosta pričakala direktor Tomaž Lovše in predsednik uprave Diners Cluba Adriatic Žarko Kraljević, ko sta se pojavila na odru, pa ju je pozdravilo osemsto povabljenih gostov v glavnem iz Slovenije pa tudi Hrvaške (Petar Grašo, Danijela Martinović ...). Kamere so bliskale, mehurčki v šampanjcu so plavali kvišku, ostrige na mizi so potovale v usta pomembnejšim, ki so se ta dan počutili še pomembnejše. »Počutim se odlično, kot da bi bila na dopustu. V treh dneh sem obšla Portorož, Bled in Bohinj. Najbolj pa me je navdušila Ljubljana. To je eno najbolj romantičnih mest, ki sem jih kdaj obiskala.« je navdušeno pohvalila naše turistične bisere najpomembnejša gostja večera.

Visoki obisk

V torek, 8. novembra, sta britanski prestolonaslednik princ Charles in njegova soproga Camilla vrnili s sedemdnevnega uradnega obiska Združenih držav. Obiskala sta New York, Washington, New Orleans in San Francisco. Takoj po prihodu v New York je princ par obiskal prizorišče terorističnih stolpov ob terorističnem napadu 11. septembra 2001, zvečer istega dne obiskal Muzej moderne umetnosti. Naslednji dan je potoval v Washington, kjer je ameriški predsednik George W. Bush s soprogo pridelil večerjo (Bush ni za zdravico ni hotel popiti alkohola). Potem pa se že popoldne v Washingtonu: Camilla je bila nekoliko zamisljena in se je z nosom rahlo zaletela v steklena

V New Orleansu. Princ je že doma v Angliji vztrajal, da obišče razdejani New Orleans, in Camilla je to vedela. Zato nikomur ni jasno, zakaj je obula neprimerne čevlje.

vrata in tako zmedla princa in ljudi iz protokola. Naslednji dan je par obiskal New Orleans, ki ga je pred tem razdejal orkan Katrina. Čeprav je Camilla vzela na pot goro kovčkov s pazljivo izbrano garderobo, se je v

blatne ulice New Orleansa podala z neprimernimi čevlji z visokimi petami. No, ko so prišli v San Francisco, je bilo spet vse v redu, in ko sta si zvečer ogledala muzikal Beach Blanket Babylon, sta se z igralci še fotografirala.

Severina na odrskih deskah

Pctem ko se je Severina Vučković (33) dokaj uspešno predstavila v muzikalu Karolina Riječka, se bo zdaj poskusila še v gledališču. V zagrebškem Kerempuhu bo odigrala monodramo Čakajoč na svojega človeka, ki naj bi jo posvetila svoji materi. Zgodba govori o natakariči za točilnim pultom, ki jo je zapustil človek, v katerega je bila neizmerno zaljubljena. On jo je zapustil in izginil brez sledu, ona pa ga je vseeno zvesto čakala. Zgodba se bo menda končala z nenavadnim preobratom. Tudi Severinina mati je bila natakariča in si je pokojnino zaslužila v majhnem splitskem lokalu Zdravljak. Očitno pa s to vlogo Severinine gledališke ambicije še niso pri koncu. Prihodnje leto jo že čaka vloga baronice Castelli v Krleževi drami Gospoda Glembajevi, iz Beograda pa je menda prišla ponudba za sodelovanje v filmu, ki ga bo režiral tamkajšnji režiser Jagoš Marković.

Jožica Bogdan iz Stare Nove vasi

Med tistimi, ki imajo še posebej radi živali, je prav gotovo tudi 37-letna Jožica Bogdan, ki je odrasčala na Gibini, prebivala nekaj časa na Šafarskem, zdaj pa že dvanajsto leto živi skupaj z zunajzakonskim partnerjem Vladom Bernjakom v Stari Novi vasi. Da ne pozabim omeniti, Vlado je, kot je posebej poudarila med pogovorom, sinonim za dobroto in njeno srečo.

Raje na pašo kot k zvezkom in knjigam

»Moje otroštvo? Preživljala sem ga na Gibini. Starša sta bila na delu v Nemčiji in domov sta prihajala bolj poredko. No, ko sem bila že malo večja, sem lahko tudi jaz šla med počitnicami v Nemčijo. Vedno sem dobila lepa darila in videla marsikaj zanimivega, toda starše sem pogrešala tudi doma. Na srečo sem bila v dobrih rokah babice Frančiške Kovačič. Pri hiši smo

imeli tudi več domačih živali, ki sem jih zelo občudovala in se z njimi veliko igrala, tudi s kurami in petelinom, ki sem jih lahko božala. Z veseljem sem gnala na pašo kravo, šolske knjige in zvezki pa mi niso preveč dišali. No, osnovno šolo sem kljub vsemu uspešno končala, nato pa sem se želela čim prej osamosvojiti. Ko mi je bilo šestnajst let, mi je uspelo dobiti službo v tovarni Mure v Ljutomeru, že s sedemnajstimi leti pa sem se poročila ...«

Jožica in psički

Koki ji daje poljubčke

Družina - Vlado je zaposlen kot varnostnik v Ljutomeru, 14-letna Barbara se trenutno najbolj navdušuje za orientalski ples, 11-letni Aleš pa za elektroniko in računalništvo.

Vse je šlo po njenih željah in načrtih, dokler niso nastopile zakonske težave. Po petih letih se je z možem razšla, na srečo pa je čez čas spoznala prijatelja Vlada iz Stare Nove vasi, se preselila k njemu in sedaj sta skupaj že dvanajst let. Kot del srečne družine sta tudi hčerka Barbara in sin Aleš. Že kmalu je zelo dobro obvladala šivalni stroj v tovarni Mura. Šivanje

jo tudi precej veseli. Žal pa ji je čez čas začela nagajati hrbtenica. Ker jo je včasih preveč bolela, je izrazila željo, da bi bila raje čistilka. To so potem tudi uredili. No, vmes je vseeno rade volje priskočila na pomoč pri šivanju svojim sodelavkam, če je bila sila. Medtem je bila že na operaciji hrbtenice, razporejena pa je spet na delovno mesto šivalke. A brez bolniških dopustov žal ne gre.

odšla v službo, pa se je ulegla tudi na moje mesto. Vlado, ki ni slišal, kdaj sem vstala in odšla, je mislil, da sem zasopala, zato »me« je budil, dokler ni presenečen ugotovil, kdo leži poleg njega.»

Lep avto zanjo ni pomemben

Jožico pa veseli tudi slikanje, za kar se je navdušila že v osnovni šoli, ko je učiteljica

Papagaj Koki ji z veseljem daje poljubčke.

krajina. Kot večino žensk me veseli tudi delo z rožami. In seveda ne morem tudi brez kozmetike. Skoraj nikoli ne grem z doma, če se prej ne uredim. Pravzaprav je kozmetika postala moja dodatna dejavnost. Sem namreč zaposlena v firmi Oriflame iz Švedske, ki ima v svoji ponudbi kozmetiko za nogo, roke, obraz, glavo, pete in nohte. In odrasle.»

Zaupala mi je še, da bi rada potovala v Avstralijo, kjer bi obiskala bratranca.

Števek in Jožko

Končno se nasmiha sreča tudi bratoma 54-letnemu Štefanu (na desni) in 51-letnemu Jožku Horvatu s Hotize, ki sta ostala sama, potem ko jima je pred petimi leti umrla mama. Pred dvema letoma pa so jima ognjeni zubli uničili ostrežje in lesene stropce, tako da so se začele stene rušiti. Oba sta brez službe in živita od socialne podpore. Vsak zase sta si uredila svojo »luknjo« za prenočevanje. Sosedje, ki so to videli, pa tudi socialna služba in še nekateri drugi so spodbudili domačina in podžupana Občine Lendava Stanka Gjerkeša, da je stopil v akcijo. S pomočjo Zidarstva Padar bodo do zime vsakemu uredili sobo z elektriko in vodo. Tega se seveda zelo veselita.

FOTO JOG

Živali ji krajšajo čas, dajejo moč in veselje

Tako se je lahko te dni veliko posvečala tudi psički Ajki, še zlasti njenim šestim mladičem (pasme samojed), ki so (bili) zelo živahni in igrivi.

Na srečo so tudi Vlado in otroka ljubitelji živali, tako lahko delim srečnem trenutke tudi z njimi. Psički so medtem že našli druge lastnike in upam, da jih bodo imeli povsod radi. Mi pa imamo še naprej radi njihovo mamo Ajko in naši hišni ljubljenci so tudi muce, ptiči ceberci, papagaj Koki, ki mi z veseljem daje poljubčke, ribice v akvariju in želva v terariju. Ajka lahko tudi spi na koncu moje postelje, to je pri petah. Enkrat, ko sem

Pred dvema letoma je bil pri hiši tudi morski prašček, ki ga je Jožica prav tako imela zelo rada. Pravi, da bi ji bilo v veliko veselje, če bi lahko imeli doma še konje in tigre.

želela, da nariše prizor z dedkom Mrazom.

»To mi je očitno zelo dobro uspelo, saj je bila risba razstavljena in mogoče tudi kje objavljena. Moji najljubši motivi pa so živali in po-

Tannica, da bi rada še bolj in lepše uredila hišo z obliko, lep avto pa zanjo ni pomemben.

To se je dogajalo pred tremi leti na Šafarskem, kjer je Jožica dobila v dar praščka. In pomislite: mesar je bil pek Rožman iz Stare Nove vasi. Tudi to delo mu gre namreč dobro od rok.